

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

"ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ"

 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

 ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

ΚΥΡΙΑΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΧΑΛΙΚΙΑ
ΑΕΜ: 7478

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΝΕΩΤΕΡΙΚΗ ΤΑΞΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΣΤΗ ΜΕΤΑΝΕΩΤΕΡΙΚΗ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΚΙΝΔΥΝΕΥΣΗΣ

Επιβλέπων καθηγητής: Παναγιώτης Ιωσηφίλης
Μέλη επιτροπής: Κλεονίκη Δρούγκα, Ιωάννης Αντάμης

Κατεύθυνση Κινηματογραφικό και Τηλεοπτικό Σενάριο

«Δεν υπάρχει τίποτα πιο άνισο από την ίση μεταχείριση των άνισων».
Αριστοτέλης, "Πολιτικά"

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Προλεγόμενα.....	7
 ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	
Μακροσκοπική Κοινωνιολογική Θεωρία.....	9
Πρώτο Παράδειγμα Μακροσκοπικής Κοινωνιολογικής Προσέγγισης Δομικός Λειτουργισμός.....	9
“Το έγκλημα είναι αναπόφευκτο” - Η θεωρία του Durkheim για το έγκλημα	10
Δεύτερο Παράδειγμα Μακροκοινωνιολογικής Προσέγγισης Θεωρία της Κοινωνικής Σύγκρουσης (Conflict Theory).....	12
Οι Εγκληματίες δεν είναι Κοινωνικά Απόβλητα αλλά Προϊόντα της Κοινωνίας στην οποία Ζουν – Μαρξιστική Ανάλυση Εγκληματικού Φαινομένου.....	13
Η Πολιτική Οικονομία του Εγκλήματος -Chambliss William (1975), <i>The Political Economy of Crime, Vol 2 (2), p.149-170</i>	15
Ο Εγωισμός ως η Τροφή του Εγκλήματος – Willem Adriaan Bonger	18
Η Μαρξιστική Ανάλυση του Steven Spitzer για το Έγκλημα.....	20
 ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Η Μεταμοντέρνα Αντίληψη του Εγκλήματος – Η Παγκοσμιοποίηση της Διακινδύνευσης (Reflexive Modernization.....	21
 ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	
Γιατί επέλεξα αυτή την θεματική και πώς αυτήν κατοπτρίζεται στο τηλεοπτικό μου σενάριο	25
Τί συμβαίνει με τα εγκλήματα των ισχυρών?.....	31
Επίλογος.....	33

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία.....35

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία.....37

.....

Προλεγόμενα

Ιστορικά η έννοια του εγκλήματος είναι σχετικά νέα και συμπίπτει με την ανάπτυξη του ποινικού δικαίου κατά το 18^ο αιώνα. Όσο εύκολος είναι ο ορισμός του εγκλήματος για το ποινικό δίκαιο τόσο δύσκολος είναι για την εγκληματολογία και την κοινωνιολογία, καθώς οι δύο τελευταίες εξετάζουν το έγκλημα στην ουσία του ανεξάρτητα από τη σφραγίδα που έβαλε ο νομοθέτης σε μια πράξη. Το ενδιαφέρον για τη μελέτη του εγκλήματος κατά τον 18^ο αιώνα εμφανίζεται σε επιστημονικές ή επιστημονικοφανείς μελέτες γιατρών, φιλοσόφων, φυσικών επιστημόνων κ.ο.κ. Γύρω στα μέσα του 19^{ου} αιώνα αναπτύσσεται η κοινωνική στατιστική στη Γαλλία, με αρχικό σκοπό την καταγραφή των χαρακτηριστικών των αποκαλούμενων "επικίνδυνων τάξεων", που αφορούσε τα χαμηλά κοινωνικά στρώματα όπως οι φτωχοί και η εργατική τάξη. Βλέπουμε λοιπόν ήδη από εκείνη την εποχή, μία ποινικά άνιση αντιμετώπιση των πολιτών βασισμένη στην ταξική επιλεκτικότητα.

Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής που επέφερε η εκβιομηχάνιση της νεωτερικής ταξικής κοινωνίας δεν επηρέασε μονάχα τις οικονομικές σχέσεις αλλά δημιούργησε ταξικές αλληλεξαρτήσεις που αντανακλούν όλο το φάσμα των κοινωνικών επιπέδων, οι οποίες χαρακτηρίζουν το καπιταλιστικό σύστημα κοινωνικής εξουσίας, προσδίδοντας με την σειρά τους στην έννοια του εγκλήματος μια εγγενή κοινωνικο-πολιτική χροιά.

Παρά το γεγονός ότι η νεωτερικότητα αποτέλεσε το πολιτισμικό υπερκείμενο του βιομηχανικού τρόπου παραγωγής στο πρώιμο και μονοπωλιακό καπιταλιστικό στάδιο, από τα μέσα του 20^{ου} αιώνα έχουμε το πέρασμα στον ύστερο καπιταλισμό και στην μετα-νεωτερικότητα δηλαδή στο περιβάλλον του παγκοσμιοποιημένου κεφαλαίου και της παγκόσμιας αγοράς, των πολυεθνικών εταιρειών και της μαζικής κατανάλωσης. Αυτή η μετάβαση επέφερε με την σειρά της πληθώρα κοινωνικό-πολιτικών αλλαγών, συμπεριλαμβανομένων της όξυνσης των κοινωνικών ανισοτήτων και της παρακμής του κοινωνικού κράτους, όπου αυτό προσέδωσε το χαρακτηριστικό της διακινδύνευσης στην αντίληψη και ερμηνεία του εγκληματικού φαινομένου, ενώ η εξασθένιση της αποκλειστικής ισχύος του κράτους να αντιμετωπίσει αυτούς που το απειλούν, διευκόλυνε την μετάβαση από την κυβέρνηση στη διακυβέρνηση (Bigo, D., 1997:423 -429).

Η εν λόγω ερευνητική εργασία επιχειρεί την προσέγγιση της έννοιας του εγκλήματος υπό το πρίσμα των μακρο-σκοπικών κοινωνιολογικών θεωριών φαινομενικά ασύνδετων μεταξύ τους, όπου αντί για το άτομο,, διερευνάται η κοινωνικοπολιτική δομή του κράτους για την αιτιολογία και ερμηνεία της εγκληματικής συμπεριφοράς.

Πιο συγκεκριμένα η εργασία χωρίζεται σε τρία μέρη: Το πρώτο μέρος παρουσιάζει την έννοια του εγκλήματος στην εποχή της νεωτερικής ή μοντέρνας ταξικής κοινωνίας, όπως ερμηνεύεται από τις μακρο-κοινωνιολογικές προσεγγίσεις του Δομικού Λειτουργισμού και της Θεωρίας των Συγκρούσεων αντίστοιχα. Δεδομένου πως οι μακρο-κοινωνιολογικές προσεγγίσεις εξετάζουν στοιχεία υπό το πρίσμα μεγάλων κοινωνικών συνόλων, όπως οι

κοινωνικές τάξεις, το κράτος, ο πολιτισμός, ο δομικός λειτουργισμός θεωρεί πως κάθε κοινωνικός θεσμός μέσα στην κοινωνία επιτελεί μια συγκεκριμένη θετική λειτουργία με σκοπό την εύρυθμη λειτουργία του κοινωνικού συστήματος και πως η αιτία εκδήλωσης του εγκλήματος βρίσκεται στην δομή της κοινωνίας και όχι στα ίδια τα άτομα.

Βασικός θεμελιωτής του Δομικού Λειτουργισμού, είναι ο E. Durkheim ο οποίος κάνει λόγο για την ευεργετικότητα του εγκλήματος (εντός ενός μικρού ποσοστού) λόγω των θετικών λειτουργιών που προσφέρει στην κοινωνία. Από την άλλη η μακροσκοπική Θεωρία των Συγκρούσεων (Conflict Theory), που ακολουθεί, έχει τις ρίζες της στο έργο του Κάρλ Μαρξ, και καταδεικνύει πως η σταθερότητα του κοινωνικού συστήματος δεν προκύπτει από την κοινωνική συνοχή των πολιτών αλλά από την ικανότητα της ανώτερης -άρχουσας τάξης να επιβάλλεται στην αδύναμη τάξη. Ο Μαρξ, τόνισε την "πάλη των τάξεων" ανάμεσα στους έχοντες των μέσων παραγωγής (μηχανές, εργαλεία, μεγάλες εκτάσεις γης) και σε αυτούς που δεν έχουν. Έτσι λοιπόν δημιουργείται μια αναπόφευκτη σύγκρουση των δυνάμεων της κοινωνίας με αντίθετα συμφέροντα, που ως νόμος κοινωνικός, καθορίζουν την εξέλιξη της δυναμικής κοινωνικής πραγματικότητας. Η συγκρουσιακή προσέγγιση τονίζει τον ισχυρό πολιτικό χαρακτήρα που έχει κάθε μορφή εγκλήματος.

Αυτό που συνδέει τον δομικό λειτουργισμό και την θεωρία της σύγκρουσης, είναι πως έγκλημα και κοινωνική οργάνωση είναι αλληλένδετα.

Πριν το πέρασμα στο δεύτερο μέρος της εργασίας, δεν θα παραλειφθεί η αναφορά στον William Chambliss και στην προσέγγιση του για το έγκλημα, από το βιβλίο του *"The Political Economy of Crime"* καθώς και οι σύντομες τοποθετήσεις των Willeem Adriaan Bongers, ο οποίος θεωρεί τον εγωισμό – ο οποίος καλλιεργείται από τον καπιταλισμό - τροφή του εγκλήματος, και Stephen Spitzer που παρατηρεί πως η ταυτότητα του εγκληματία και του παραβάτη προκύπτει επειδή κάποιος αμφισβητεί την βάση και την δομή της ταξικής ιεράρχησης.

Περνώντας στο δεύτερο μέρος της εργασίας, θα ασχοληθούμε με την έννοια του εγκλήματος στη μετανεωτερική κοινωνία ή αλλιώς στην "Κοινωνία της Διακινδύνευσης" όρος που εισήγαγε ο Ulrich Beck, στο βιβλίο του *Risk Society - Towards a new Modernity* (1986).

Από το 1970 και έπειτα παρατηρείται μια έντονη ενασχόληση των εγκληματολόγων με τη Νεωτερικότητα και την Μετανεωτερικότητα καθώς οι κοινωνικές αλλαγές επηρέασαν τη φύση και την αιτιολογία του εγκλήματος. Η κοινωνιολογία της Νεωτερικότητας επηρέασε την εγκληματολογία της Ύστερης νεωτερικότητας ή μετανεωτερικότητας η οποία θεμελίωσε τις θεωρητικές της προσεγγίσεις πάνω στην Κοινωνία της Διακινδύνευσης. Βασικό χαρακτηριστικό του εγκληματικού πλέγματος (crime complex) είναι η εγκληματοφοβία και η (ή) θυματοφοβία. Ως εκ τούτου το εγκληματικό φαινόμενο προσλαμβάνεται από ένα σύνολο διακινδυνεύσεων, μεγάλο μέρος των οποίων αποτελείται από εκσυγχρονισμένους "παγκόσμιους κινδύνους" όπου το συγκεκριμένο αίσθημα επικείμενου κινδύνου, αφορά δυνητικά τον καθέναν.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της εργασίας, θα τεκμηριώσω γιατί επέλεξα τη διερεύνηση μιας πολιτικής προσέγγισης του εγκλήματος. Μέσα από την αναφορά εμπειριστωμένων παραδειγμάτων του αυτοτελούς τηλεοπτικού crime political drama σεναρίου μου, με τίτλο *As Above so Below*, θα αναδείξω πώς η συγκεκριμένη θεματική αντανάκλαται στο προκείμενο έργο.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ**Μακροσκοπική κοινωνιολογική θεωρία****ΜΑΚΡΟΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ**

Η κοινωνιολογία μελετά την κοινωνία σε μάκρο και μικρο επίπεδο.

Η Μακρο-κοινωνιολογία ασχολείται με μεγάλης κλίμακας μακροπρόθεσμες κοινωνικές διαδικασίες, φαινόμενα, δομές, όπως η κοινωνική αλλαγή, η διαστρωμάτωση, ή η καπιταλιστική παγκόσμια οικονομία.

Εννοιολογικά ο όρος χρησιμοποιείται για να διακρίνει το ευρύ επίπεδο της κοινωνιολογικής ανάλυσης από αυτό της μικρο-κοινωνιολογίας, η οποία εστιάζει σε μονάδες μικρής κλίμακας και ατομικές σχέσεις, όπως κοινωνικοί ρόλοι, αλληλεπίδραση ή παρέκκλιση.

Μεθοδολογικά, η μακρο-κοινωνιολογία χρησιμοποιεί τη μέθοδο της συμφωνίας και τη μέθοδο της διαφοράς για να συγκρίνει και να αντιπαραβάλλει μια ποικιλία μονάδων ανάλυσης όπως έθνη-κράτη, περιοχές, πολιτισμούς ή κοσμο-συστήματα βάσει αιτιατών σχέσεων. Οι μακρο-κοινωνιολογικές συγκριτικές και ιστορικές μέλετες της κοινωνίας ως σύνολο αποτελούσαν κεντρικές ανησυχίες για την κοινωνιολογία και την ανθρωπολογία αντίστοιχα, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Και οι δύο θεωρητικοί αυτοί κλάδοι βασίστηκαν στον εξελικτισμό (evolutionism), στην αναζήτηση ευρέων ιστορικών προτύπων κοινωνικής αλλαγής και μεθοδολογικά στην εστίαση σε μεμονωμένες κοινωνίες – στην περίπτωση της κοινωνιολογίας εθνικές και δυτικές. Τα μοντέλα κοινωνικής εξέλιξης που προτάθηκαν από τους A.Comte, K.Marx, H.Spencer, συμφώνησαν με την λογική της γραμμικής προόδου δηλαδή από ένα λιγότερο διαφοροποιημένο στάδιο σε ένα πολύπλοκο.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε πως ο Ελιζέ Ρεκλύ, σε ένα δημοσιευμένο κείμενο του στην επιθεώρηση *Le révolté* στις 21 Φεβρουαρίου 1880, με τίτλο *Εξέλιξη και Επανάσταση "Evolution et Revolution"*, αναφέρει πως η εξέλιξη και η επανάσταση είναι δύο διαδοχικές πτυχές του ίδιου φαινομένου – η εξέλιξη που προηγείται της επανάστασης, και η επανάσταση που προηγείται μιας νέας εξέλιξης, η οποία με την σειρά της είναι η μητέρα μελλοντικών επαναστάσεων.

**ΠΡΩΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΜΑΚΡΟΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ –
ΔΟΜΙΚΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΣΜΟΣ**

Από τον 18^ο αιώνα κυριαρχεί η αντίληψη ότι το άτομο είναι υπεύθυνο για όλα τα κοινωνικά συμβάντα. Η άνοδος του καπιταλιστικού συστήματος και η ανάπτυξη της βιομηχανίας δημιούργησε κοινωνικά προβλήματα και φαινόμενα εγκληματικότητας τα οποία οδήγησαν την πολιτική εξουσία και την οικονομική δύναμη να θεωρούν υπαίτιες τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις δημιουργώντας ένα σύστημα ελέγχου γύρω από αυτές. Σε αυτή την κοινωνία της πρώιμης νεωτερικότητας δεν υπάρχουν περιθώρια κοινωνικής σύγκρουσης.

Στην κοινωνιολογική θεωρία ο δομικός λειτουργισμός είναι μία συναινετική στρουκτουραλιστική θεωρία. Με τη λέξη συναινετική, εννοούμε πως στο συναινετικό πρότυπο, το έγκλημα αποτελεί μια διατάραξη της εύρυθμης λειτουργίας του κοινωνικού συνόλου.

Ο δομικός λειτουργισμός κυριαρχούσε ως κοινωνιολογική προσέγγιση κατά την περίοδο των δεκαετιών του 1930 και του 1960. Ως μακροσκοπική προσέγγιση και μελέτη των κοινωνικών φαινομένων, εστιάζει στο κοινωνικό σύστημα ως σύνολο και στα μέρη που το απαρτίζουν. Ειδικότερα το κοινωνικό σύστημα προσεγγίζεται ως ένα σύστημα αλληλεξαρτώμενων μερών όπως οι κοινωνικοί θεσμοί, οι κοινωνικές δομές, τα οποία αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους με τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζουν την ισορροπία του κοινωνικού συστήματος. Δηλαδή η κοινωνική συνοχή και η σταθερότητα επιτυγχάνονται με την θετική λειτουργία των θεσμών και των δομών.

Ο δομικός λειτουργισμός διαμορφώθηκε ως αντίδραση στην εξελικτική θεωρία κάποιων κοινωνικών ανθρωπολόγων οι οποίοι ερμήνευαν την εξέλιξη της ανθρώπινης κοινωνικής ιστορίας μέσα από την διαδοχή συγκεκριμένων σταδίων, από τα αρχικά στάδια της κοινωνίας. Ως αντίδραση σε αυτήν την ερμηνεία, ο δομικός λειτουργισμός επικεντρώθηκε στην μελέτη των σύγχρονων κοινωνιών και σε αφηρημένους κοινωνικούς τύπους.

Οι A.Comte, H.Spencer και E.Durkheim, αποτελούν σημεία αναφοράς για τον δομικό λειτουργισμό, με τον E.Durkheim να φέρει την μεγαλύτερη επίδραση στην συγκεκριμένη κοινωνιολογική προσέγγιση.

Ο Durkheim όρισε την διάκριση μεταξύ του κοινωνικού αιτίου και της κοινωνικής λειτουργίας. Αναζητούσε τη χρησιμότητα ενός κοινωνικού θεσμού και τις ανάγκες στις οποίες ανταποκρινόταν η λειτουργία και η ύπαρξη του κοινωνικού θεσμού.

Από την αναζήτηση αυτή του Durkheim προκύπτει και η θεμελιώδης παραδοχή του δομικού λειτουργισμού, η οποία συνίσταται στην ιδέα ότι κάθε κοινωνικός θεσμός και κάθε κοινωνική δομή υπάρχει για να εξυπηρετεί μια θετική λειτουργία του κοινωνικού συστήματος και για να εξυπηρετεί συγκεκριμένες ανάγκες της κοινωνίας.

Κάθε θεσμός, όπως η οικογένεια όπου μαθαίνουμε τα πρώτα κοινωνικά στοιχεία, το σχολείο όπου μαθαίνουμε γράμματα, η εκκλησία όπου ενισχύουμε τα θρησκευτικά μας συναισθήματα κλπ επιτελεί την δική του λειτουργία μέσα στην κοινωνία. Έτσι η κοινωνία είναι μια ηθική ενότητα ανθρώπων, που μοιράζονται αξίες, κανόνες, συναισθήματα, δηλαδή την ίδια συλλογική συνείδηση η οποία διαμορφώνει την συμπεριφορά των ανθρώπων και αναπτύσσει κοινωνική συνοχή η οποία εκφράζεται ως κοινωνική αλληλεγγύη.

“Το έγκλημα είναι αναπόφευκτο” - Η θεωρία του Durkheim για το έγκλημα

-Πως εκλαμβάνει ο δομικός λειτουργισμός το έγκλημα?

Ο δομικός λειτουργισμός εξηγεί την ύπαρξη του εγκλήματος ως αποτέλεσμα της δομής της κοινωνίας και όχι σαν αποτέλεσμα των ίδιων των ατόμων. Ισχυρίζεται επίσης πως η απόκλιση εξυπηρετεί μια ευεργετική λειτουργία για το κοινωνικό σύνολο.

Το έγκλημα είναι λοιπόν αναγκαίο. Είναι συνδεδεμένο με τις θεμελιώδεις συνθήκες κάθε κοινωνίας, αλλά, από αυτό το γεγονός είναι χρήσιμο.

Ο Durkheim ισχυρίζεται πως ένα περιορισμένο ποσοστό εγκλήματος είναι αναπόφευκτο. Επισημαίνει πως το έγκλημα λαμβάνει χώρα ακόμη και στις πιο προηγμένες κοινότητες και πως αυτό είναι φυσιολογικό. Δεν είναι δυνατό όλοι να είναι εξίσου αφοσιωμένοι στην συμμόρφωση με τους κοινούς κανόνες και τις αξίες της κοινωνίας. Σε μια φανταστική κοινωνία με μηδαμινό έγκλημα, ακόμα και το μικρότερο ποσοστό παρέκκλισης, θα προκαλούσε αντίδραση, επειδή η αποκλίνουσα συμπεριφορά θα φαινόταν μέσα από ένα μεγεθυντικό πρίσμα σημαντικά απαράδεκτη. Αντιθέτως σε μια κοινωνία με μεγάλο ποσοστό παρέκκλισης ή εγκληματικότητας, θα δημιουργηθεί δυσλειτουργία ή ανομία.

Με την λέξη ανομία, ο Durkheim, περιγράφει την συνθήκη με την απουσία νόμων, η οποία συνοδεύεται από την κατάρρευση της κοινωνικής τάξης. Οι άνθρωποι αισθάνονται αδέσμευτοι στη συλλογική συνείδηση και υπεισέρχονται σε μια κατάσταση κανονιστικής σύγχυσης. Γι'αυτό το λόγο, κατά τον Durkheim, ένα μικρό ποσοστό εγκλήματος είναι θετικό για την δημιουργία μιας υγιούς κοινωνίας, λόγω των θετικών λειτουργιών που εξυπηρετεί. Αυτές οι θετικές λειτουργίες περιλαμβάνουν:

- Την κοινωνική ενσωμάτωση, όπου οι άνθρωποι μοιράζονται μια συλλογική προσδοκία για τις αξίες και τους κανόνες της κοινότητάς τους, π.χ βιώνουν μια κοινή αίσθηση θυμού όταν κάποιος διαπράττει ένα έγκλημα
- Την κοινωνική ρύθμιση, η οποία επιτελεί την διαχείριση των δημόσιων συμφερόντων π.χ τιμωρώντας κάποιον για τα εγκλήματα του με επιβολή του νόμου, δίνεται ένα προειδοποιητικό μήνυμα στην κοινωνία ότι μια τέτοια αποκλίνουσα συμπεριφορά δεν είναι ανεκτή.
- Την κοινωνική αλλαγή, όπου δεδομένης της αποκλίνουσας συμπεριφοράς κάποιου, το κοινωνικό σύνολο προβληματίζεται σχετικά με το τί είναι επιτρεπτό σε μια συγκεκριμένη κοινωνία, έτσι ανακαλύπτουν τότε ο νόμος δεν ευθυγραμμίζεται με τα συλλογικά αισθήματα της πλειοψηφίας, και αυτό με την σειρά του οδηγεί σε νομική μεταρρύθμιση, ωφελώντας την κοινότητα και τα μέλη της.

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, ενώ έκαναν την εμφάνιση τους βιολογικές θεωρίες που χαρακτήριζαν κάποιον ως εγκληματία ή μη, βάσει των ατομικών του χαρακτηριστικών, ο Durkheim έγραψε για την κανονικότητα του εγκλήματος στην κοινωνία. Υποστήριζε πως η ανθρώπινη συμπεριφορά και παραβατικότητα εκδηλώνονται σε κοινωνικό επίπεδο και όχι ατομικό.

Συνεπώς η ίδια η κοινωνία, με τις όποιες κοινωνικές δομές της είναι αυτή που προκαλεί το έγκλημα.

Ο E.Durkheim άσκησε τεράστια επιρροή μέσω των θεωριών στην εγκληματολογία παρά το ότι το μεγαλύτερο μέρος της θεωρίας του περιλαμβάνει την μελέτη της αυτοκτονίας και όχι την μελέτη του εγκλήματος κάθε αυτού. Στην εγκληματολογία εισήγαγε 4 βασικές έννοιες:

- Τον καταμερισμό της εργασίας
- Τη συλλογική συνείδηση
- Την Ανομία (Anomie)
- Το έγκλημα ως φυσιολογικό φαινόμενο

Το ενδιαφέρον του κοινωνιολόγου για την κοινωνική συνοχή προήλθε από τα κοινωνικά απότοκα της βιομηχανικής επανάστασης, η οποία έγινε κατά κανόνα στις πιο παραδοσιακές και πρωτόγονες κοινωνίες. Η απομόνωση των κοινωνικών ομάδων στις κοινωνίες αυτές οδηγεί και στην αυτάρκειά τους. Η ύπαρξη ομοιογένειας στην εργασία

αλλά και στον τρόπο ζωής, η τέλεση παρόμοιων εργασιών και η ίδια ιδιοσυγκρασία και αντίληψη οδηγούν σε ένα αυξανόμενο αριθμό ομοιοτήτων, ο οποίος δημιουργεί συνεκτικότητα στην κοινωνία και ονομάζεται "συλλογική συνείδηση". Οι νόμοι ενισχύουν την συλλογικότητα αυτή με αποτέλεσμα να εξασφαλίζεται η ομοιογένεια και να καταργείται η κάθε απόκλιση από τους εφαρμοζόμενους κανόνες. Στο πρίσμα αυτό, είναι αναμενόμενη η εμφάνιση εγκληματικότητας, ενώ το έγκλημα αντιμετωπίζεται μάλιστα ως κάτι "φυσιολογικό".

Σε περίπτωση που αυτό δεν υπήρχε, ο κοινωνικός έλεγχος θα ήταν υπερβολικός και αυτό θα ήταν δείγμα παθολογίας της κοινωνίας. Οι σύγχρονες κοινωνίες χαρακτηρίζονται από ανομοιογένεια, μια συνεκτικότητα «οργανική», ενώ οι λειτουργίες των μερών της κοινωνίας είναι διαφορετικές. Στις κοινωνίες αυτές λοιπόν, ο καταμερισμός εργασίας είναι απαραίτητος και ανεπτυγμένος, με αποτέλεσμα να υπάρχει μία αλληλεξάρτηση των κοινωνιών. Στις περιπτώσεις αυτές η εγκληματικότητα δεν είναι «φυσιολογική» αλλά στοιχείο που αποδεικνύει την παθογένεια της κοινωνίας. Η κοινωνία λοιπόν τότε βρίσκεται σε μία κατάσταση ανομίας. Ως ανομία ορίζεται η κατάλυση ή η έλλειψη ρυθμιστικών κανόνων, οι οποίοι παρέχουν την απαραίτητη ηθική καθοδήγηση στους κοινωνούς και η μη ορθή λειτουργία και εφαρμογή τους προκαλεί απορρύθμιση και μείωση της κοινωνικής συνοχής." Η Ανομία είναι το αποτέλεσμα της αποσύνδεσης της ατομικότητας από τη συλλογική συνείδηση η οποία δεν είναι πλέον σε θέση να ρυθμίζει τις ροπές των μελών της κοινωνίας" (Χαΐδου, 1996:122). Παρά το γεγονός ότι η ανομία αμβλύνει τον κοινωνικό έλεγχο, για τον Γάλλο κοινωνιολόγο μία κοινωνία χωρίς έγκλημα θα ήταν αφύσικη. Η εξήγηση σε αυτή τη θεωρία πηγάζει από το γεγονός ότι η καταπίεση της συλλογικής συνείδησης και της διαφορετικότητας θα ήταν υπέρμετρη, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν περιθώρια για πρόοδο και κοινωνική μεταβολή. Ο εγκληματίας δηλαδή δεν αντιμετωπίζεται ως ένα καθαυτό παρασιτικό στοιχείο, το οποίο είναι ανίκανο να αφομοιωθεί αλλά ως άτομο με κάποια κοινωνική χρησιμότητα. Η εγκληματικότητα δηλαδή είναι το τίμημα που πληρώνει η κοινωνία για την πρόοδό της. (Λάζος Γ, 2007:35).

ΔΕΥΤΕΡΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΜΑΚΡΟΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ -ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ -CONFLICT THEORY

Η θεωρία της σύγκρουσης βασίζεται στο κοινωνιολογικό ερώτημα του πώς εξασφαλίζεται η κοινωνική συνοχή και τάξη, υπογραμμίζοντας το στοιχείο του καταναγκασμού. Προς τα τέλη της δεκαετίας του 50' και αρχές του 60', αρχίζει να διατυπώνεται μία άλλη κοινωνική προσέγγιση ως απάντηση στον δομικό λειτουργισμό.

"Αντίδοτο" στα ζητήματα κοινωνικής συνοχής και σταθερότητας του δομο-λειτουργισμού, αποτέλεσε το θεωρητικό παράδειγμα της σύγκρουσης. Έτσι λοιπόν βλέπουμε την μετατόπιση του επιστημονικού ενδιαφέροντος:

- A) από την κοινωνική συνοχή στην κοινωνική σύγκρουση και,
- B) από τις παραδοχές της κοινωνίας ως οργανικού συστήματος στην πρόληψη της κοινωνίας ως ενός συστήματος που το διατρέχουν διαρκώς κοινωνικοί ανταγωνισμοί και συγκρούσεις.

Σύμφωνα με τον G.Ritzer, οι ρίζες της θεωρίας της σύγκρουσης εντοπίζονται στην μαρξική θεωρία και στο έργο του G.Simmel για την κοινωνική σύγκρουση.

Βασικός εκπρόσωπος της θεωρίας της σύγκρουσης, είναι ο Ralf Dahrendorf, ο οποίος υποστηρίζει πως η κοινωνική μελέτη θα πρέπει να προσανατολίζεται στους κοινωνικούς θεσμούς και δομές από την σκοπιά των κοινωνικών ανταγωνισμών και συγκρούσεων. Σε αντίθεση με τους δομολειτουργιστές, για τον Dahrendorf αλλά και τους λοιπούς θεωρητικούς της σύγκρουσης, η κοινωνία βρίσκεται σε μια διαρκή διαδικασία αλλαγών, καθώς πολλά κοινωνικά στοιχεία συμβάλλουν στην αλλαγή του κοινωνικού συστήματος. Εν συνεχεία, ενώ οι δομο-λειτουργιστές κάνουν λόγο για κοινωνική συναίνεση και συνοχή της κοινωνίας βάσει κοινά αποδεκτών αξιών, κανόνων και ηθικών συστημάτων, οι θεωρητικοί της σύγκρουσης προσλαμβάνουν την κοινωνία ως μια τάξη πραγμάτων, βασιζόμενη στον καταναγκασμό που επιβάλλεται από την ελίτ στα υπόλοιπα κοινωνικά στρώματα. Έτσι η ευταξία και η σταθερότητα του κοινωνικού συστήματος δεν οφείλεται μόνο στην κοινωνική συναίνεση των πολιτών, αλλά στην ικανότητα επιβολής και εξουσία των ισχυροτέρων. Κατά τον Dahrendorf, η κοινωνία έχει δύο όψεις, τη συναινετική και τη συγκρουσιακή. Οι θεωρητικοί της συναίνεσης θα πρέπει να εξετάζουν τις διαδικασίες και τους τρόπους αξιακής ενσωμάτωσης των ατόμων στην κοινωνία, ενώ οι θεωρητικοί της σύγκρουσης να διερευνούν τις συγκρούσεις συμφερόντων και τους τρόπους καταναγκασμού και επιβολής της κοινωνικής τάξης πραγμάτων. (G. Ritzer, 1985:71).

Ο Dahrendorf συνέβαλε στην ανάπτυξη του “εξουσιαστικού κύρους” ως καθοριστικού παράγοντα κοινωνικών συγκρούσεων, στην ανάπτυξη της έννοιας των “συμφερόντων” και στην ανάπτυξη των τύπων των ομάδων. Έτσι λοιπόν για τον Dahredorf, ο διαφορετικός βαθμός εξουσιαστικού κύρους συνδέεται με διαφορετικές θέσεις μέσα στις επιτακτικά συντονισμένες ενώσεις και συνιστά τον καθοριστικό παράγοντα της κοινωνικής σύγκρουσης. Στην ορολογία του Dahrendorf, “οι επιτακτικά συντονισμένες ενώσεις” είναι οι ενώσεις των ατόμων, όπου οι θέσεις τους είναι ιεραρχικά αρθρωμένες και η κάθε θέση φέρει διαφορετικό βαθμό εξουσιαστικού κύρους (authority). Δεδομένου ότι το εξουσιαστικό κύρος συνδέεται με τις κοινωνικές θέσεις, η κάθε θέση συνοδεύεται από συγκεκριμένο κοινωνικό ρόλο με τις προσδοκίες που του αντιστοιχούν.

ΟΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΕΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ “ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ” ΑΛΛΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΖΟΥΝ- ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

“Ένας φιλόσοφος παράγει ιδέες, ένας ποιητής ποιήματα, ένας κληρικός κηρύγματα, ένας καθηγητής συγγράμματα κ.ο.κ. Ένας εγκληματίας παράγει εγκλήματα... Ο εγκληματίας δεν παράγει μόνο εγκλήματα αλλά και το ποινικό δίκαιο καθώς και τον καθηγητή που διδάσκει ποινικό δίκαιο και μαζί με αυτό αναπόφευκτα το σύγγραμμα στο οποίο αυτός ο ίδιος ο καθηγητής ρίχνει τις παραδόσεις του στην αγορά ως <<εμπόρευμα>>...Επιπλέον ο εγκληματίας παράγει ολόκληρο το μηχανισμό της αστυνομίας και της ποινικής δικαιοσύνης, αστυνομικούς, δικαστές, δήμιους, ενόρκους κλπ. (Ι.Φαρσεδάκης, 1990:191-193).

Η Θεωρία των συγκρούσεων προέκυψε από το έργο του Karl Marx, ο οποίος επικεντρώθηκε στην διπολική σχέση μεταξύ της αστικής τάξης (των ιδιοκτητών των μέσων παραγωγής και των καπιταλιστών) και του προλεταριάτου (της εργατικής τάξης και των φτωχών). Δεδομένων των οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών συνεπειών της ανόδου του καπιταλισμού στην Ευρώπη, ο Marx σχηματοποίησε το συγκρουσιακό σύστημα το οποίο δημιουργείται από την ύπαρξη μιας ισχυρής μειονοτικής τάξης (των αστών) και μιας καταπιεσμένης τάξης πλειοψηφίας (των προλετάρων), καθώς τα συμφέροντα των δύο ήταν σε αντίθεση και οι πόροι άνισα κατανομημένοι μεταξύ τους. Μέσα σ' αυτό το σύστημα συντηρήθηκε μια άνιση κοινωνική τάξη με ιδεολογικό εξαναγκασμό που δημιούργησε συναίνεση και αποδοχή των αξιών, των προσδοκιών και των συνθηκών που ορίζει η αστική τάξη.

Η σύγκρουση συνεπώς αποτελεί μια φυσική κατάσταση διαφωνίας και αντιπαράθεσης, η οποία προκύπτει τόσο μεταξύ των ατόμων όσο και των ομάδων, οι οποίοι διαφέρουν σε απόψεις, συμπεριφορές, αξίες, ανάγκες και κοσμοθεωρίες, θέτοντας την κοινωνία ή την ομάδα σε κλονισμό μέχρι που κάποια από τις αντιμαχόμενες δυνάμεις παίρνει την εξουσία και επέρχεται η ισορροπία. Στο πλαίσιο αυτό οι εντάσεις και οι συγκρούσεις προκύπτουν όταν υπάρχει άνιση κατανομή των πόρων, του καθεστώτος και της εξουσίας μεταξύ των κοινωνικών ομάδων και ότι αυτές οι συγκρούσεις αποτελούν τον κινητήριο μηχανισμό για μια κοινωνική αλλαγή. Υπό το πρίσμα αυτό η εξουσία μπορεί να νοηθεί ως έλεγχος των υλικών πόρων και του συσσωρευμένου πλούτου, του ελέγχου της πολιτικής και των θεσμών που απαρτίζουν την κοινωνία, και της κοινωνικής θέσης κάποιου σε σχέση με άλλους (η οποία καθορίζεται όχι μόνο από την τάξη, αλλά από την φυλή, το φύλο, και την θρησκεία μεταξύ άλλων).

Το έργο της συναίνεσης κατά τον Marx έλαβε χώρα στην “υπερκατασκευή” της κοινωνίας, η οποία αποτελείται από κοινωνικούς θεσμούς, πολιτικές δομές και πολιτισμό και αυτό που παρήγαγε τη συναίνεση ήταν η “βάση”, οι οικονομικές σχέσεις παραγωγής.

Σημείο αναφοράς για αυτήν την θεωρία αποτελεί η ανάπτυξη του καπιταλισμού κατά τον 17^ο και 18^ο αιώνα όπου κατά τον ίδιο ισχυροποιείται η αστική τάξη απέναντι στην φεουδαρχία με την ανάπτυξη ενός γενικού δικαίου και την ενίσχυση μιας δικαστικής εξουσίας η οποία αποδίδει το δίκαιο χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες των εμπλεκόμενων.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΑΠΟΔΙΔΟΥΜΕ ΤΙΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΡΞ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΔΙΑΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ:

1. Το έγκλημα δεν προκαλείται από ηθικά ή βιολογικά ελαττώματα των προσώπων αλλά από σημαντικά προβλήματα της κοινωνικής οργάνωσης. Οι προλετάριοι που ζουν σε άθλιες οικονομικές συνθήκες οδηγούνται σε ανήθικες πράξεις, οι οποίες εν τέλει δεν είναι τίποτε άλλο από έκφραση της εργατικής τάξης απέναντι στους καπιταλιστές, ενώ η ποινικοποίηση των συμπεριφορών της εργατικής τάξης είναι η προσπάθεια καταστολής της εξέγερσης τους.

2. Όπως και ο Durkheim, είδαν το έγκλημα ως αναπόφευκτο χαρακτηριστικό της υπάρχουσας κοινωνικής οργάνωσης

3. Αντίθετα όμως από τον Durkheim, υποστήριξε ότι το έγκλημα είναι αναπόφευκτο επειδή είναι έκφραση κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων.
4. Ειδικότερα τα εγκλήματα της εργατικής τάξης, κάποιες φορές αποτελούν έκφραση απογοήτευσης ενώ, ενίοτε, παίρνουν τη μορφή πρωτόγονης επανάστασης.
5. Η έκταση και η μορφή του εγκλήματος ερμηνεύονται στο πλαίσιο της συγκεκριμένης Πολιτείας, δικαιοκτικού συστήματος και ταξικών σχέσεων που αναπτύσσονται σε ένα συγκεκριμένο σύστημα παραγωγής.

Το έγκλημα αφαιρεί ένα μέρος του περιττού πληθυσμού από την αγορά εργασίας, μειώνοντας έτσι τον ανταγωνισμό μεταξύ των εργατών -μέχρι ενός ορισμένου σημείου – εμποδίζοντας τους μισθούς να πέφτουν κάτω από το ελάχιστο. Ένα άλλο μέρος του πληθυσμού από την άλλη απορροφάται στον αγώνα κατά του εγκλήματος. Έτσι ο εγκληματίας προκύπτει ως ένα φυσικό αντίβαρο που εξισορροπεί την αστάθεια και ανοίγει μια ολόκληρη προοπτική χρήσιμης ενασχόλησης...ο εγκληματίας παράγει το σύνολο της αστυνομίας, της ποινικής δικαιοσύνης, δικαστές, αστυφύλακες, δήμιοι, ένορκοι κ.ο.κ. Όλη αυτή η πληθώρα των επαγγελματικών κλάδων αποτελούν κατηγορίες κοινωνικής διαίρεσης των εργαζομένων, αναπτύσσοντας διαφορετικές ικανότητες του ανθρώπινου πνεύματος και δημιουργώντας νέες ανάγκες και τρόπους ικανοποίησης τους. Τα βασανιστήρια από μόνα τους συνέβαλαν στην ανάδειξη των πιο έξυπνων μηχανικών εφευρέσεων, απασχολώντας αξιόλογους τεχνίτες στην παραγωγή των οργάνων τους. (Marx K.1952:375-376)

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ κατά William Chambliss,

we live on the edge of the abyss. Rarely in recent memory has society seemed to teeter so close to disaster. The economy roars out of control; international affairs threaten to overwhelm us; bureaucracy clasps us in its clammy embrace; politics becomes a theater of the absurd, and politicians, clowns. (Chambliss & Seidman, 1971:1)

WILLIAM CHAMBLISS

Ο William Chambliss ανήκει σε εκείνη την κατηγορία των μαρξιστών εγκληματολόγων, που βασικό πυρήνα της έρευνας τους αποτελεί η σύγκρουση μεταξύ των κοινωνικών τάξεων, καθώς αυτό θεωρήθηκε απαραίτητη διαδικασία στο πλαίσιο της καπιταλιστικής κοινωνίας, η οποία με την σειρά της δομεί τη λειτουργία του ποινικού συστήματος.

-Πώς αποκτά κανείς την ιδιότητα του εγκληματία?

Ο George Vold, και μετέπειτα οι A.Turk, R.Quinney, W.Chambliss, ήταν από τους πρώτους θεωρητικούς της εγκληματικής θεωρίας της σύγκρουσης, που έθεσαν το ζήτημα που αφορούσε τις συνθήκες κάτω από τις οποίες κάποιος αποκτά την ιδιότητα του εγκληματία.

Ο Chambliss καταπιάστηκε με την μαρξιστική θεώρηση του εγκλήματος, και τις συνθήκες εγκληματοποίησης και λειτουργίας του ποινικού νόμου. Η επιστημολογική του προσέγγιση κατέληξε να εμπνέεται από το νομικό ρεαλισμό της αμερικανικής σχολής και να συνδέεται με την ερμηνεία των εγκλημάτων των ισχυρών, όπως του οργανωμένου εγκλήματος και της διαφθοράς.

Στην προσπάθεια διατύπωσης της μαρξιστικής θεωρίας για το έγκλημα ο Chambliss αναφέρει πως στις καπιταλιστικές κοινωνίες όπου τα μέσα παραγωγής βρίσκονται στα χέρια ιδιωτών, αναπτύσσεται αναπόφευκτα ένας διαχωρισμός μεταξύ της τάξης που κυβερνά (οι έχοντες των μέσων παραγωγής) και της τάξης που κυβερνάται (αυτοί που δουλεύουν για λογαριασμό της τάξης που κυβερνά). Αυτός ο διαχωρισμός οδηγεί στην εκδήλωση της εγκληματικότητας ως αποτέλεσμα των αντιφάσεων που είναι εγγενείς στη δομή των κοινωνικών σχέσεων, που πηγάζουν από το καπιταλιστικό σύστημα. Λέγοντας αντιφάσεις ο Chambliss, αναφέρει τις δύο θεμελιώδεις αντιφάσεις του καπιταλισμού.

1. Από την μία ο καπιταλισμός δημιουργεί την επιθυμία για κατανάλωση ενώ από την άλλη, την ανικανότητα μιας μεγάλης μάζας ανθρώπων να αποκτήσουν τα απαραίτητα χρήματα για την απόκτηση των αγαθών που έχουν διδαχθεί (μέσω της μαζικής κουλτούρας) να επιθυμούν.

Προκειμένου το καπιταλιστικό σύστημα να επεκταθεί και να είναι βιώσιμο, είναι απαραίτητο στην μεγαλύτερη μερίδα του πληθυσμού να καλλιεργηθεί μια διακαής επιθυμία για κατανάλωση των προϊόντων που το σύστημα παράγει. Τα προϊόντα αυτά, τα οποία δεν συμβάλλουν απαραίτητα στην ευημερία των ανθρώπων ούτε χρειάζεται να αντιπροσωπεύουν κάποια ενυπάρχουσα αξία, αποτελούν την βάση για τη συσσώρευση του κεφαλαίου και την διατήρηση της άρχουσας τάξης και προκειμένου να παραχθούν, η άρχουσα τάξη κάνει προσλήψεις ανθρώπων σε κουραστικές, αποξενωτικές και μη ανταποδοτικές εργασίες. Δεδομένου ότι το σύστημα εξαρτάται από την επιθυμία των ανθρώπων να κατέχουν και να καταναλώνουν εμπορεύματα πέρα από αυτά που χρειάζονται για την επιβίωση τους, υπάρχει ένα πρόσθετο κίνητρο για την επιτέλεση ανούσιων εργασιών που απαιτούνται για την διατήρηση της παραγωγικής διαδικασίας και αυτό επιτυγχάνεται με την διατήρηση μιας μερίδας του εργατικού δυναμικού φτωχό. Αν οι φτωχοί που απασχολούνται αρνούνται να εκτελέσουν τα καθήκοντα που επιτάσσει το παραγωγικό σύστημα, τότε υπάρχει εφεδρικό εργατικό δυναμικό που περιμένει να πάρει την δουλειά τους – και αυτός ο φόβος των φτωχών του να φτωχύνουν περισσότερο δεσπόζει σα νέφος στο κεφάλι τους.

◇ 2 . Όσο εξαπλώνεται ο καπιταλισμός τόσο θα μεγαλώνει και το εύρος των εγκληματικών πράξεων.

Οι αναπόφευκτες συγκρούσεις μεταξύ της άρχουσας τάξης που κατέχει τα μέσα παραγωγής και της υποτελούς τάξεως που εργάζεται για μισθούς, εκδηλώνονται με την μορφή εξεγέρσεων και ταραχών από την πλευρά της υποτελούς τάξης. Ως εκ τούτου το κράτος που λειτουργεί για το συμφέρον της τάξης που κατέχει τα μέσα παραγωγής, θα ψηφίζει νόμους που αποσκοπούν στον έλεγχο των πράξεων του προλεταριάτου που απειλούν τα συμφέροντα της αστικής τάξης (μπουρζουαζίας).

-Πώς δημιουργείται το ποινικό δίκαιο?

Το ποινικό δίκαιο κατά Chambliss είναι ένα σύνολο κανόνων που θεσπίζονται από το κράτος για λογαριασμό και συμφέρον της άρχουσας τάξης και προκύπτει από τις συγκρούσεις που εκδηλώνονται στις ταξικά δομημένες κοινωνίες.

Αυτό που αναδεικνύει τη συμπεριφορά κάποιου εγκληματική είναι η καταναγκαστική εξουσία του κράτους να επιβάλλει τη βούληση της άρχουσας τάξης. Η εγκληματική συμπεριφορά προκύπτει από την πάλη μεταξύ τάξεων, όπου οι υποτελείς τάξεις εκφράζουν μεμονωμένα την αποξένωση τους από τις καθιερωμένες κοινωνικές σχέσεις.

Σε μια καπιταλιστική κοινωνία, κύριες συνέπειες της εγκληματικής συμπεριφοράς ως προϊόν του πολιτικο-οικονομικού συστήματος, είναι η καλπάζουσα πρόοδος της τεχνολογίας, η χρήση πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού και γενικά η διατήρηση της κατεστημένης σχέσης μεταξύ των κοινωνικών τάξεων.

-Πώς δημιουργείται ο ποινικός νόμος?

Ο ποινικός νόμος συνεπώς είναι ένα σύνολο κανόνων που καθορίζονται από το κράτος και όχι μια αντανάκλαση του εθίμου όπως υποστηρίζουν άλλοι θεωρητικοί για το συμφέρον της κυρίαρχης τάξης και προκύπτουν από συγκρούσεις, εγγενείς στις ταξικά δομημένες κοινωνίες.

-Πώς προκύπτει η εγκληματική συμπεριφορά?

Η εγκληματική συμπεριφορά είναι η αναπόφευκτη έκφραση της ταξικής σύγκρουσης που προκύπτει από τον εκμεταλλευτικό χαρακτήρα των οικονομικών σχέσεων.

Ο Chambliss κατόρθωσε να οδηγήσει τη θεωρία της σύγκρουσης εκτός των ορίων της κλασικής μαρξιστικής προσέγγισης για την κατασκευή του νόμου, που υποστήριζε ότι ο νόμος εξυπηρετεί τα συμφέροντα εκείνων που ελέγχουν τα μέσα παραγωγής. (Βασιλαντωνοπούλου Β., 126-127). Ο ίδιος έστρεψε το ερευνητικό ενδιαφέρον στη διαφορετική μεταχείριση της δράσης των φτωχότερων κοινωνικών στρωμάτων σε σύγκριση με αυτήν της κυρίαρχης τάξης, η οποία συντελείται ήδη από το πρώιμο στάδιο της εγκληματοποίησης και παραγωγής του νόμου (Βιδάλη Σ., 2013:184). Σύμφωνα με την εν λόγω συγκρουσιακή θεώρηση, η εγκληματικότητα των ισχυρών ταξικών ομάδων κατορθώνει να διαφύγει του ποινικού ελέγχου, εξαιτίας των δομικών ανισοτήτων που παράγει το ίδιο το καπιταλιστικό σύστημα παραγωγής, το οποίο παρέχει τη δυνατότητα στην αστική τάξη να ελέγχει τα μέσα παραγωγής και ως εκ τούτου το ίδιο το κράτος και την επιβολή του νόμου.

(Βασιλαντωνοπούλου Β., 2018:176).

Ο Chambliss προτείνει τρεις κατηγορίες θέσεων για μια μαρξιστική θεώρηση του εγκλήματος, αυτές είναι:

A. Ως προς το περιεχόμενο και την δράση του ποινικού νόμου

- 1- Οι πράξεις ορίζονται εγκληματικές επειδή είναι προς το συμφέρον της άρχουσας τάξης να τις καθορίσει ως τέτοιες.
- 2- Τα μέλη της άρχουσας τάξης θα μπορούν να παραβιάζουν τους νόμους και να απολαμβάνουν την ατιμωρησία, ενώ τα μέλη των υποτελών τάξεων θα τιμωρούνται.

- 3- Με την βιομηχανοποίηση των καπιταλιστικών κοινωνιών τα χάσμα μεταξύ της κυρίαρχης τάξης και της εργατικής τάξης διευρύνεται, ο ποινικός νόμος θα επεκταθεί, σε μια προσπάθεια να εξαναγκάσει την εργατική τάξη σε υποτέλεια.
- B. Ως προς τις συνέπειες του εγκλήματος για την κοινωνία
- 4- Το έγκλημα μειώνει το απόθεμα της πλεονάζουσας εργατικής δύναμης, με τη δημιουργία απασχόλησης όχι μόνο για τους εγκληματίες αλλά και για τους ασχολούμενους με το νόμο, επιθεωρητές, εργάτες κοινωνικής προστασίας, καθηγητές εγκληματολογίας, συγγραφείς κ.ο.κ, οι οποίοι ζουν από το γεγονός ότι υπάρχει έγκλημα.
- 5-Το έγκλημα αποπροσανατολίζει την προσοχή των κατώτερων τάξεων από την εκμετάλλευση που βιώνουν κατευθύνοντας την σε άλλα μέλη της δικής τους τάξης και όχι προς την καπιταλιστική τάξη ή το οικονομικό σύστημα.
- 6- Το έγκλημα είναι μια πραγματικότητα που υπάρχει μόνο στο βαθμό που εκείνοι που την δημιουργούν στην κοινωνία ενδιαφέρονται για την παρουσία της.
- Γ. Ως προς την αιτιολογία του εγκλήματος
- 7- Οι άνθρωποι που εμπλέκονται σε εγκληματικές συμπεριφορές ενεργούν ορθολογικά, με τρόπους που είναι συμβατοί με τις συνθήκες ζωής της κοινωνικής θέσης τους.
- 8- Το έγκλημα ανάλογα με τις πολιτικές και οικονομικές δομές της κοινωνίας, διαφέρει.
- 9- Οι σοσιαλιστικές χώρες έχουν πολύ χαμηλότερα ποσοστά εγκληματικότητας, επειδή όταν ο ταξικός αγώνας δεν είναι ένθερμος, οι δυνάμεις που οδηγούν σε εγκληματικές ενέργειες είναι μειωμένες.

Ο ΕΓΩΙΣΜΟΣ ΩΣ Η ΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ - Willem Adriaan Bonger

Ο μαρξιστής ολλανδός εγκληματολόγος, W.A. Bonger αρχικά άσκησε ιδιαίτερη κριτική στην πιο κοινή άποψη που επικρατούσε εκείνη την εποχή ότι το έγκλημα προκαλείται από παράγοντες που ενυπάρχουν στο άτομο, είτε εξαιτίας της ελεύθερης βούλησης τους να επιλέξουν τις δικές τους ενέργειες είτε εξαιτίας των βιολογικών τους χαρακτηριστικών. Αναπτύσσοντας αυτό το επιχείρημα, ο Bonger διερεύνησε έναν αριθμό μελετητών που είχαν εξετάσει τα αίτια του εγκλήματος από διάφορες σκοπιές ,συμπεριλαμβανομένων φιλοσόφων, βιολόγων, πνευματιστές, κοινωνιολόγους και βιοκοινωνιολόγους, και συνέκρινε το καθένα ξεχωριστά σε σχέση με την προέλευση του εγκλήματος. Ο Bonger άσκησε ιδιαίτερη κριτική στην σύγχρονη καπιταλιστική οργάνωση της κοινωνίας, η οποία σύμφωνα με τον ίδιο οδηγεί σε απεριόριστο εγωισμό. Διευκρινίζει πως ο ίδιος ο εγωισμός δεν κάνει τους ανθρώπους εγκληματίες αλλά μπορεί να τους κάνει πιο ικανούς να διαπράξουν εγκλήματα. Ο καπιταλισμός για τον Bonger είτε δημιουργεί είτε ενισχύει τον εγωισμό μειώνοντας τα όποια αλτρουιστικά ένστικτα και αποδυναμώνοντας την ηθική

δύναμη στον άνθρωπο που καταπολεμά τις εγωιστικές πράξεις. Για ορισμένους φιλοσόφους όπως οι Peter Dews και Bernard Stiegler ο καπιταλισμός ορίζεται ως “θεσμοθετημένος φθόνος” που οξύνει τις ανταγωνιστικές τάσεις στρέφοντας τα άτομα σε μια συνεχή προσπάθεια εξασφάλισης της κοινωνικής διάκρισης (Γ.Αντωνόπουλος και Steve Hall σε Βιδάλη, Σ., Κουλούρης, Ν., Παπαχαραλάμπους, 2019:251 – 253).

Η αλλαγή προς τον καπιταλισμό οδηγεί τους ανθρώπους να είναι περισσότερο φιλόδοξοι και άπληστοι, χάνεται η συμπόνια για τον διπλανό τους, και σημαντικό μέρος της ηθικής εξαφανίζεται.

Μέσα στα πλαίσια των καπιταλιστικών κοινωνιών, όπου το κοινωνικοοικονομικό σύστημα συγκροτείται στη βάση ενός πυρήνα που στερείται ηθικής, τα άτομα καταφεύγουν στο έγκλημα όταν βρίσκονται αντιμέτωπα με τον κίνδυνο να αποτύχουν, επωμιζόμενοι τις συνέπειες της φτώχειας και της εξαθλίωσης (Dick Hobbs, 2013:251).

Αν και ο εγωισμός είναι η κύρια αιτία εγκλημάτων στον καπιταλισμό, το έγκλημα εμφανίζεται επίσης ως αποτέλεσμα της αποθάρρυνσης των ανθρώπων που ζουν σε χειρότερες συνθήκες.

Ο Bongger προχωρά στην περιγραφή του πώς ο καπιταλισμός αποδυναμώνει διάφορους κοινωνικούς θεσμούς όπως ο γάμος και η οικογένεια – Οι γυναίκες για παράδειγμα θα πρέπει να παντρευτούνε για να αποκτήσουν οικονομική και κοινωνική ασφάλεια. Αν δεν μπορούν να αποκτήσουν οικονομική ασφάλεια τότε εν δυνάμει μπορούν να στραφούν στην πορνεία.

Τα παιδιά των αστών τα χαλάει η πολυτέλεια ενώ τα παιδιά των προλετάρων δεν διδάσκονται σωστά ήθη κάτι το οποίο θα τους κρατούσε μακριά από το έγκλημα. Τα παιδιά του προλεταριάτου αναγκάζονται να εργαστούν σε εργοστάσια προκειμένου να συνεισφέρουν στο εισόδημα των γονιών τους και αυτός ο εξαναγκασμός είναι που μειώνει την προκοινωνική πνευματική και ηθική τους εκπαίδευση. Η πρώιμη εξαναγκαστική εργασία των παιδιών τα φέρνει σε μεγαλύτερη επαφή με ηλικιωμένους, οι οποίοι μπορεί να τους μιλήσουν στον εγωισμό (ως αποτέλεσμα της εκμετάλλευσης που οι ίδιοι έχουν υποστεί) που με τη σειρά του οδηγεί σε μεγαλύτερη πιθανότητα εγκληματικότητας. Τα παιδιά των φτωχών θα λάβουν ελάχιστη εκπαίδευση καθώς οι ξυλοδαρμοί από τους γονείς τους θα υπερισχύουν, και έτσι μια εγγενής τάση για βία θα διδάσκεται σε νεαρή ηλικία. Συμπερασματικά ο καπιταλισμός καταστρέφει τις παραδοσιακές πολιτισμικές αξίες και τους άτυπους κοινωνικούς ελέγχους, προωθώντας τον ηδονισμό και τον εγωισμό, με αποτέλεσμα οι άνθρωποι να μην εμποδίζονται πλέον ηθικά να διαπράττουν επιβλαβείς πράξεις. Το έγκλημα καταλήγει να γίνει η λογική απάντηση στην καπιταλιστική εκμετάλλευση. . Ο Bongger ευδιάκριτα δίνει πολύ μεγαλύτερη προσοχή στις μάζες παρά στο άτομο. Ποτέ δεν έγραψε για κάποιον μεμονωμένο εγκληματία. Όλα τα βιβλία και τα άρθρα του αντιμετωπίζουν το έγκλημα ως μαζικό φαινόμενο.

Για τον Bongger προκειμένου να αποτραπεί ένα σημαντικό μέρος του εγκλήματος θα πρέπει η κοινωνία να διακατέχεται από υποστήριξη και έλλειψη υλικής φτώχειας. Ο πολιτισμός, η διάνοηση και ο πλούτος προορίζονται για όλους και όχι μόνο για το όφελος κάποιων ολίγων.

Για τον Bongger ένα οικονομικό σύστημα όπως ο σοσιαλισμός, ή ένα σύστημα το οποίο θα προωθούσε τον αλτρουισμό θα μείωνε τον εγωισμό μεταξύ των ανθρώπων και κατά συνέπεια τα ποσοστά εγκληματικότητας.

Η Μαρξιστική Ανάλυση του Steven Spitzer για το έγκλημα .

Ο Spitzer προτείνει μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα μαρξιστική ανάλυση για το έγκλημα. Ξεκινώντας από την υπόθεση ότι οι καπιταλιστικές κοινωνίες στηρίζονται στην ταξική σύγκρουση και ότι η αρμονία εξασφαλίζεται με την κυριαρχία μίας συγκεκριμένης κοινωνικής τάξης, ο Spitzer υποστήριξε ότι οι παραβάτες προέρχονται από ομάδες που δημιουργούν προβλήματα σε εκείνους που άρχουν. Παρόλο που παραβάτες και εγκληματίες θυματοποιούν ανθρώπους της δικής τους τάξης, η συμπεριφορά και η δράση τους τελικά αναγορεύεται σε προβληματική επειδή αμφισβητούν τη βάση και τη δομή της ταξικής ιεράρχησης. Με άλλα λόγια, σύμφωνα με τον Spitzer, διάφορες ομάδες γίνονται προβληματικές (χαρακτηρίζονται παραβατικές) για εκείνους που άρχουν, όταν διαταράσσουν, προκαλούν και αμφισβητούν τους καπιταλιστικούς τρόπους διαχείρισης, τις κοινωνικές συνθήκες παραγωγής, τους τρόπους διανομής και κατανάλωσης, τις καπιταλιστικές διαδικασίες κοινωνικοποίησης καθώς και την ιδεολογία που στηρίζει τον καπιταλισμό.

Ο Spitzer (1975) ισχυρίζεται ότι ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής δημιουργεί “προβληματικούς πληθυσμούς”, λόγω των αντιφάσεων που εγγενώς ενυπάρχουν στον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής και στο σύστημα της άρχουσας τάξης.

Οι “προβληματικοί” λοιπόν τείνουν να μοιράζονται κοινωνικά χαρακτηριστικά. Το πιο σημαντικό είναι το γεγονός πως η συμπεριφορά τους, οι προσωπικές ποιότητες του καθενός και η γενική στάση τους φαίνονται να απειλούν τις κοινωνικές σχέσεις παραγωγής στις καπιταλιστικές κοινωνίες. Από την άλλη οι προβληματικές πληθυσμιακές ομάδες δεν συνιστούν απαραίτητα αποκλίνουσες συμπεριφορές. Πολλοί που ανήκουν στις προβληματικές ομάδες έχουν επιτυχώς μεταμορφωθεί σε υποστηρικτές της καπιταλιστικής τάξης. Όσοι δεν έχουν ακόμη μεταμορφωθεί διεκδικούν την υποψηφιότητα για τις διαδικασίες απόκλισης από την κοινωνία. Οι προβληματικοί πληθυσμοί κατά τον Spitzer, δημιουργούνται με δύο τρόπους: είτε άμεσα ως προϊόν των αντιφάσεων του καπιταλισμού με την δημιουργία πληθυσμιακού πλεονάσματος – όπως λόγου χάρη οι άνεργοι των οποίων η εργασία δεν απαιτείται για το σύστημα – είτε έμμεσα μέσω διαταραχών στο σύστημα ταξικής κυριαρχίας, όταν οι θεσμοί λόγου χάρη η μαζική εκπαίδευση αποτυγχάνει να προωθήσει τις αξίες της αστικής/καπιταλιστικής κοινωνίας. Ως αποτέλεσμα αυτού ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος δημιουργεί δύο είδη προβληματικών πληθυσμών: α) κοινωνικό απόβλητο (Social Junk) και β) κοινωνικό δυναμίτη (Social Dynamite). Ως κοινωνικό απόβλητο (social junk) ορίζεται η μερίδα του πληθυσμού η οποία αποτυγχάνει να συμμετάσχει στους ρόλους που στηρίζουν την καπιταλιστική κοινωνία. Στο είδος του social junk ανήκουν οι ηλικιωμένοι, οι ανάπηροι, οι ψυχικά άρρωστοι και οι ψυχικά ανάπηροι. Το social junk θεωρείται δαπανηρό αλλά σχετικά ακίνδυνο για την κυρίαρχη τάξη, καθώς ο κοινωνικός έλεγχος επιτυγχάνεται μέσω του κράτους πρόνοιας όπως π.χ προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης. Το δεύτερο είδος του social dynamite, περιλαμβάνει ανθρώπους οι οποίοι έχουν την ικανότητα να αμφισβητούν τις εδραιωμένες σχέσεις παραγωγής και κυριαρχίας. Αποτελεί ένα οξύτερο πρόβλημα για την άρχουσα τάξη, που απαιτεί γρήγορες και εστιασμένες δαπάνες. Το social dynamite τείνει να είναι πιο νεανικό, αποξενωμένο και πολιτικά πιο ασταθές από το social junk. Ο κοινωνικός έλεγχος για το social dynamite επιτυγχάνεται μέσα από το νομικό σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Στην καπιταλιστική κοινωνία η εγκληματική συμπεριφορά εκλαμβάνεται κυρίως ως “street crime” -έγκλημα δρόμου -και αφορά πράξεις που διαπράττονται από άτομα κατώτερου

κοινωνικο-οικονομικού στρώματος. Κατά τον Preben Wolf (1962) το ποινικό δίκαιο θεσμοθετείται «κυρίως με βάση στα είδη εγκλημάτων που διαπράττονται από άτομα χαμηλότερου οικονομικού επιπέδου».

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η Μεταμοντέρνα Αντίληψη του Εγκλήματος – Η Παγκοσμιοποίηση της Διακινδύνευσης – Reflexive Modernization

Ζούμε σε μια καλύτερη εποχή σε σχέση με τους μακρινούς μας προγόνους? Άραγε έχει δικαιωθεί στις μέρες μας το ιδεώδες του διαφωτισμού για την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και την απελευθέρωση του ανθρώπινου υποκειμένου από τον δογματισμό, τις προλήψεις και την άγνοια μέσω των επιστημών?

Το έργο του σύγχρονου Γερμανού κοινωνιολόγου Ulrich Beck (1944-2015), συντελεί στην διαλεύκανση αυτών των πάγιων ερωτημάτων.

Στο βιβλίο του, “Risk Society, towards a new modernity” (1992) – προηγμένη γερμανική έκδοση το 1986 με τίτλο “Risikogesellschaft – Auf dem Weg in eine andere Moderne”, ο Beck αναφέρει πως η ανθρωπότητα διανύει πλέον αυτό που ονομάζεται “Δεύτερη Νεωτερικότητα”, επεξηγώντας με αυτόν τον τίτλο την μετεξέλιξη της Νεωτερικότητας. Για να το θέσουμε χρονικά η νεωτερικότητα ξεκινά από τα τέλη του 17^ο αιώνα με την εκδήλωση του Διαφωτισμού στην Γαλλία και μετέπειτα στην υπόλοιπη Ευρώπη και τερματίζει στα τέλη του 20^{ου} αιώνα.

Η εποχή της νεωτερικότητας σηματοδοτεί το πέρασμα από τον σκοταδισμό -ο οποίος επιβαλλόταν από την Εκκλησία και τα απολυταρχικά καθεστώτα – στην εποχή της “διαφώτισης”, της επιστήμης και του ορθού λόγου, ή αλλιώς κατά Βέμπερ στην “απομάγευση” του κόσμου.

Μέσα από τον διακαή πόθο του κόσμου για επιστήμη και γνώση ευνοήθηκε η άνοδος των μεγάλων αφηγήσεων της νεωτερικότητας, όπως του σοσιαλισμού, του θετικισμού, του φιλελευθερισμού, του μαρξισμού, καθένα από τα οποία έδωσαν διαφορετική προσέγγιση στη θεώρηση του κόσμου.

Μια θεμελιώδης διαφορά που παρατηρεί ο U.Beck, είναι πως ενώ η νεωτερική κοινωνία ήταν ταξική, η κοινωνία στη μετα-νεωτερικότητα είναι μια “Κοινωνία της διακινδύνευσης” (Risk Society)_.

Μολονότι τα δυτικά κράτη, φέρουν το βίωμα δύο παγκοσμίων πολέμων και τις πρώτες οικολογικές καταστροφές του 20^{ου} αιώνα, βρέθηκαν να κυριαρχούνται από το συναίσθημα ότι ποτέ ο κόσμος δεν ήταν τόσο επικίνδυνος, παρά το γεγονός ότι ιστορικά ποτέ η

ασφάλεια της ύπαρξης δεν ήταν τόσο μεγάλη και η διάρκεια της ζωής τόσο επιμήκης. (Van Campenhoudt L.,1999:824).

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα παρατηρείται η ανάπτυξη του ύστερου καπιταλισμού, όπου κυρίαρχο ρόλο κατέχει το παγκοσμιοποιημένο κεφάλαιο και η παγκόσμια αγορά. Βασικά χαρακτηριστικά στο πολύπλευρο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης αποτελούν οι ταχύτατοι ρυθμοί στο παγκόσμιο πολιτικό-οικονομικό προσκήνιο, στην τεχνολογία, στην παγκόσμια επικοινωνία, στην δομή των σύγχρονων κοινωνιών και στην κουλτούρα.

Στη μετανεωτερικότητα η παγκοσμιοποίηση προσφέρει εκσυγχρονιστικά πρότυπα για την οικονομική και κοινωνική ρύθμιση, παρουσιάζομενη ως το μοναδικό μοντέλο ανάπτυξης, βγάζοντας στο περιθώριο οποιαδήποτε εναλλακτική προσπάθεια οικονομικής ανάπτυξης με βασικό σκοπό την εξάπλωση της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας.

Καθώς ο κοινωνικο-πολιτικός κατακερματισμός του μεταμοντερνισμού διαμορφώνει κοινωνικές σχέσεις μέσα στις κοινωνίες, οι οποίες υπόκεινται στην επίδραση μιας διαρκούς διακινδύνευσης, ο Beck υπογραμμίζει πως η κοινωνία διακινδύνευσης είναι η συνέχεια και περαιτέρω ανάπτυξη της βιομηχανικής κοινωνίας, η τεχνολογία και η παγκοσμιοποίηση της οποίας διακρίνει μελλοντικούς κινδύνους που έχουν προκληθεί από την ίδια σε συνδυασμό με τη δημιουργία παγκόσμιων καταστάσεων διακινδύνευσης.

Όπως οι κοινωνικές σχέσεις δεν χαρακτηρίζονται πλέον από τα προηγούμενα μοντέλα επικοινωνίας που στηρίζονται στην αμεσότητα, στην κατά -πρόσωπο συνδιαλλαγή, στην αμοιβαία εμπιστοσύνη και κατανόηση, έτσι και η ερμηνεία του εγκλήματος είναι διαφορετική.

Η συνεχής γένεση πολλαπλών διαφοροποιημένων κινδύνων οι οποίοι εκθέτουν την ασφάλεια των πολιτών, αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά κοινωνικο-πολιτικά διακυβεύματα των μεταμοντέρνων κοινωνιών (Hope, T., Sparks, R,2000: 1.)

Η κοινωνία της διακινδύνευσης υπογραμμίζει ο Beck, είναι μια κοινωνία που έχει στερηθεί την ασφάλεια.

Το έγκλημα δεν θεωρείται πια ένα σύνθετο κοινωνικό πρόβλημα με εγκληματογενετικούς παράγοντες (Garland D., 2000:357), αλλά αρχίζει να γίνεται αντιληπτό ως μια από τις σύγχρονες μορφές διακινδύνευσης (Παπαθεοδώρου, Θ.,2007:1149), που οι κοινωνίες παράγουν, επωμίζονται και καλούνται να μοιραστούν και να διαχειριστούν. Ο Beck καταλήγει στο συμπέρασμα πως η έννοια της διακινδύνευσης δεν είναι μια καινούργια εφεύρεση, υπήρχε και παλαιότερα αλλά με την διαφορά πως τώρα η διακινδύνευση δεν είναι εμφανής, καθώς αυτοί που αναλαμβάνουν δράση για την διαπίστωση των όποιων πιθανών μελλοντικών κινδύνων είναι οι ειδικοί επιστήμονες και όχι οι απλοί άνθρωποι, όπως συνέβαινε παλαιότερα.

Τα όρια μεταξύ της εγκληματικής και της φυσιολογικής δραστηριότητας στις κοινωνικές σχέσεις έχουν πια καταστεί ασαφή. Το έγκλημα εκτυλίσσεται παντού και διαρκώς. Στις καθημερινές συναλλαγές, στους δρόμους, στα σχολεία, στις σχέσεις των πολιτών με το κράτος, στη δημόσια και στην ιδιωτική σφαίρα, στα μέσα μαζικής μεταφοράς αλλά και ενημέρωσης, συχνότερα ως μέσο και σπανιότερα ως σκοπός, αθέατο ή φανερό, δυνάμενο να τελεστεί ή ήδη τετελεσμένο, το έγκλημα εξελίσσεται σε ένα διαρκώς αυξανόμενο διαλυτικό - και ταυτόχρονα λειτουργικό – στοιχείο για την επιβίωση τόσο των οικονομικά αδυνάτων όσο και των οικονομικά ισχυρών, τόσο των ατόμων και των κοινοτήτων όσο των ενώσεων και των επιχειρήσεων.

Έτσι καθίσταται ένας φυσιολογικός κίνδυνος χάνοντας την ξεκάθαρη ταυτότητα του ως έγκλημα (Lea 2002:22) ενώ προσλαμβάνεται πλέον ως ένα από τα αναπόφευκτα χαρακτηριστικά της σύγχρονης κοινωνίας (De Maillard, J.,1997:7).

Ο Beck προσδίδει μία δεύτερη ιδιότητα στην κοινωνία της διακινδύνευσης: τον εσωτερικό χαρακτήρα των κινδύνων της. Καθώς οι κίνδυνοι δεν είναι ορατοί, αυτό οδηγεί πολλούς από τους ανθρώπους της εποχής μας σε καταστάσεις μαζικής υστερίας, ενώ άλλους σε υπερβολική επανάπαυση ή απάθεια.

Θεμελιώδη συνεισφορά στη διαδικασία του “ανακλαστικού εκσυγχρονισμού” όρος που εισήγαγε ο U.Beck, αποτελούν τα ΜΜΕ, τα οποία με την συνεχόμενη προβολή και αναπαραγωγή κινδύνων, σπέρνουν το αίσθημα ανασφάλειας στους θεατές που αφομοιώνουν συλλογικά τους προβαλλόμενους κινδύνους. Τα ΜΜΕ έχουν μία παρεμβατική και διαμεσολαβητική λειτουργία στην κοινωνία, καθώς παρεμβάλλονται μεταξύ του πραγματικού κόσμου ή της κοινωνικής πραγματικότητας και της εικόνας που εμείς αντιλαμβανόμαστε, δημιουργώντας συμβολισμούς με απώτερο στόχο οι θεατές να αντιλαμβάνονται την κοινωνική πραγματικότητα με έναν συγκεκριμένο τρόπο.

Ο ανακλαστικός εκσυγχρονισμός (Reflexive Modernity) “σημαίνει πως η εποχή της νεωτερικότητας εξαφανίζεται και δημιουργείται μία δεύτερη, ακόμη χωρίς όνομα εποχή και μάλιστα όχι μέσω πολιτικών εκλογών, πτώσης κυβερνήσεως ή επανάστασης, αλλά ως λανθάνουσα δευτερογενής συνέπεια του κανονικού, του γνωστού, του αυτονομημένου εκσυγχρονισμού, σύμφωνα με το υπόδειγμα και την συνταγή της δυτικής βιομηχανικής κοινωνίας” (Beck, 1996:97). Οι κίνδυνοι είναι αποτελέσματα ανθρωπίνων αποφάσεων και παρεμβάσεων (Beck,2006:329-345) ενώ η ανακλαστικότητα επιτρέπει στους ανθρώπους να αξιολογήσουν αυτούς τους κινδύνους (Ritzer G.,2012:44).

Επιπλέον, οι κοινωνίες κινδύνου δεν αποτελούν ακριβώς ταξικές κοινωνίες. Οι θέσεις κινδύνων τους δεν κατατάσσονται ταξικά και οι συγκρούσεις τους δεν αποτελούν ταξικές συγκρούσεις. Οι εκσυγχρονισμένοι κίνδυνοι έχουν έναν συνεκτικό κρίκο ροπής προς την παγκοσμιοποίηση. Ένα παράδειγμα αυτού του επιχειρήματος αποτελεί η απειλή μιας παγκόσμιας ολέθριας πυρηνικής καταστροφής, όπου εκσυγχρονισμένες -προηγμένες πόλεις μπορούν να μετατραπούν σε πόλεις “φαντάσματα”, και επιπλέον προκαλώντας σοβαρότατες συνέπειες παντού, εάν δεν προσέξουμε.

Η «νέα συλλογική εμπειρία του εγκλήματος» (Garland,2000:354-355) εσωκλείει μέσα της ολόκληρη την αφαίρεση της εγκληματικότητας ως κοινωνικό φαινόμενο και όχι ως ατομικό βιοκοινωνικό συμβάν, πέρα και πάνω από κάθε βιωματική εμπειρία θυματοποίησης (Pratt, J.,1997:151).

Η εμπειρία δεν είναι πλέον το έγκλημα αλλά η εγκληματικότητα. Ένα συγκεχυμένο αίσθημα επικείμενου κινδύνου (Λαμπροπούλου,2001:58) καταργεί τις κοινωνικές και τις πραγματικές αποστάσεις από το έγκλημα και την απειλή πραγμάτωσής του. Κάθε μεταμοντέρνος άνθρωπος ανεξάρτητα από την κοινωνική και την οικονομική του θέση (Garland, 2000:357), αποτελεί, με τον ένα ή άλλον τρόπο (είτε ως θύμα είτε ως παραβάτης), ένα εν δυνάμει στοιχείο μιας εγκληματολογικής στατιστικής.

Ο μετασηματισμός των συνηθειών της καθημερινής ζωής του ανθρώπου, με κύρια και σημαντικότερη την συνεχή του πληροφόρηση και απολογισμό των μορφών διακινδύνευσης, τον εκθέτουν σε μια συνεχή αίσθηση κινδύνου και ανασφάλειας ανεξάρτητα από την αντικειμενική ύπαρξη ενός τέτοιου σοβαρού ενδεχομένου (Pratt,1997:150). Στην μεταμοντέρνα εποχή, οι άνθρωποι κατανοούν πρωτίστως το έγκλημα, στερεοτυπικά και μηχανικά ως έναν μοντέρνο κίνδυνο της καθημερινότητας, και

επακολούθως την εγκληματικότητα “ως μέρος του τρόπου λειτουργίας της σύγχρονης καπιταλιστικής κοινωνίας” (Lea,2002:161).

Ως εκ τούτου στην σύγχρονη μετανεωτερική καπιταλιστική κοινωνία της πληροφόρησης, οι άνθρωποι προσλαμβάνουν το έγκλημα συνοδευόμενο με μια γενική αίσθηση διακινδύνευσης, η οποία διακινδύνευση αφορά δυνητικά τον καθένα. Κατά μία έννοια, η αίσθηση της διακινδύνευσης αντικαθιστά το πεπρωμένο, μεταβάλλοντας την κοινωνική πρόσληψη της ενδεχομενικότητας και των πιθανοτήτων, καθώς αρχίζει εννοιολογικά να προσδιορίζεται ως μια συγκυρία, ως ένα τυχαίο συμβάν (Σίγκανου, Ι.,2003:1400).

Ο Beck θεωρεί πως η κοινωνία της διακινδύνευσης εμπεριέχει επίσης σημαντικές αλλαγές στις κοινωνικές σχέσεις.

Ενώ η πρώτη νεωτερικότητα είχε ενισχύσει το μοντέλο “Παραγωγή -Άνδρες” και “Αναπαραγωγή -Γυναίκες”, στη δεύτερη νεωτερικότητα παρατηρείται η απελευθέρωση των ανθρώπων από στερεοτυπικούς φεουδαρχικούς ρόλους των φύλων. Έτσι ο αντανακλαστικός εκσυγχρονισμός (Reflexive Modernization) αποδυναμώνει τις παραδοσιακές παραμέτρους της βιομηχανικής κοινωνίας όπως την ταξική συνείδηση και κουλτούρα, τους ρόλους του φύλου και της οικογένειας, με άλλα λόγια την συλλογική συνείδηση.

Αυτές οι από -παραδοσιοποιήσεις συμβαίνουν σε ένα κοινωνικό κύμα εξατομίκευσης ενώ την ίδια στιγμή οι σχέσεις ανισότητας παραμένουν σταθερές (Beck, 1992:87).

Στην μαρξιστική θεωρία ενώ υπήρχε ο διακαής ανταγωνισμός μεταξύ των τάξεων, το κοινό στοιχείο που τις συνέδεε ήταν ο βιομηχανικός καπιταλισμός.

Το παράδειγμα της εξατομίκευσης υποστηρίζει πως ο δυναμισμός της αγοράς εργασίας ο οποίος στηρίζεται στο κράτος πρόνοιας, έχει “ξεθωριάσει” τις κοινωνικές τάξεις μέσα στον καπιταλισμό. Συνέπεια αυτού αποτελεί το βίωμα του φαινομένου του καπιταλισμού με την απουσία τάξεων και συνάμα με την ύπαρξη εξατομικευμένων κοινωνικών ανισοτήτων.(Beck,1992:88).

Ο Beck ορίζει την εξατομίκευση ως την αποσύνθεση των βεβαιοτήτων της βιομηχανικής κοινωνίας καθώς και την ανάγκη εύρεσης νέων βεβαιοτήτων για τον καθένα (Jarvis,2007:28).

Η κοινωνία της διακινδύνευσης κατέλυσε την σιγουριά που παρείχαν οι δομές και τη σταθερότητα της κλασικής νεωτερικότητας των βιομηχανικών κοινωνιών, και έφερε στο προσκήνιο το αίσθημα της ατομικής ευθύνης. Το κράτος λοιπόν χάνει σιγά σιγά τον αυτόνομο ρόλο του, εξαιτίας της παγκοσμιοότητας των κινδύνων, και το “βάρος” μετατοπίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ατομική ευθύνη.

Η πολύ-επίπεδη ανασφάλεια στον κοινωνικό -οικονομικό βίο των ανθρώπων, δεν υφίσταται πια ως μια προσωρινή κοινωνική δυσλειτουργία, μια ατυχής απόκλιση από το φυσιολογικό που θα μπορούσε να αποδοθεί σε ένα ρυθμιστικό κενό εκ μέρους του κράτους και θα ήταν δυνατόν να αποκατασταθεί απλώς με την επίδειξη της αναγκαίας πολιτικής βούλησης και την επένδυση των απαιτούμενων χρηματικών κονδυλίων, αλλά συνιστά ένα ουσιώδες και μόνιμο χαρακτηριστικό αυτών των κοινωνιών, των βαθύτατα επηρεασμένων από την αύξηση του ατομικισμού αλλά και του φόβου γύρω από τον εαυτό (Roché, R.,1998:389).

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ**Γιατί επέλεξα αυτή την θεματική και πώς αυτήν κατοπτρίζεται στο τηλεοπτικό μου σενάριο**

Οι θεωρίες της σύγκρουσης παράλληλα με τις θεωρίες της συναίνεσης για την κοινωνία παρουσιάζονται από την αρχαιότητα, από τη στιγμή που ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης εκθέτουν τις θεωρήσεις τους και μέσω αυτών διαφαίνονται οι διαφορές τους. Από τον Σωκράτη μαθαίνουμε στους πλατωνικούς διαλόγους Γοργία και Πρωταγόρα, πως το κακό οφείλεται στην άγνοια και συνεπώς το σωκρατικό ρητό “ουδείς εκών κακός”, επιβάλλει μια διαφορετική προσέγγιση του εγκλήματος, ως κακού το οποίο είναι εφικτό να εξαλειφθεί μέσω της σωστής παιδείας παρά με κάποια ποινή.

Από τις οπτικές των θεωριών της σύγκρουσης και της συναίνεσης αναδεικνύεται ο ρόλος που διαδραματίζει το κράτος, η φύση του εγκλήματος και οι λειτουργίες που επιτελεί η δικαιοσύνη στην κοινωνία.

Οι θεωρίες της συναίνεσης υποστηρίζουν ότι κάθε ανθρώπινη κοινωνία διέπεται από συναινετικές κεντρικές αξίες, παρόλο που αναγνωρίζουν την ύπαρξη συγκρουόμενων αξιών ανάμεσα σε άτομα και ομάδες. Ακριβώς στην ύπαρξη αυτών των κεντρικών αξιών, οι θεωρίες της συναίνεσης στοχοθετούν το ρόλο που χρειάζεται να διαδραματίσει το κράτος, υποστηρίζοντας, δηλαδή ότι το κράτος υφίσταται για να μετριάσει τις συγκρούσεις ανάμεσα στα άτομα και να παρουσιάσει κοινές αξίες και συμφέροντα για την κοινωνία, με δεδομένο το γεγονός, ότι οι αξίες κάθε κοινωνίας είναι αυτές που καθορίζουν και τα συμφέροντα της.

Αντιθέτως οι θεωρίες της σύγκρουσης υποστηρίζουν ότι οι κοινωνίες διαμορφώνονται βάσει των συγκρουόμενων συμφερόντων ανάμεσα στα άτομα της κοινωνίας, με συνέπεια να υπερισχύουν τα συμφέροντα των κοινωνικά - λέγοντας «κοινωνικά» εννοείται κάθε πτυχή της ανθρώπινης ζωής, πολιτική, οικονομική, κ.α.- ισχυρότερων.

Ερχόμενοι στο σύμπαν του οπτικοακουστικού κειμένου μου, το οποίο εντάσσω στο είδος του τηλεοπτικού political -crime δράματος, το πρώτο επεισόδιο της τηλεοπτικής σειράς μου με τίτλο *As Above so Below*, εμπεριέχει στοιχεία και από τις δύο μακροσκοπικές εγκληματολογικές προσεγγίσεις. Από συναινετικής οπτικής στο εν λόγω σενάριο το φαινόμενο της παραβατικότητας, της εγκληματικότητας και της βίας παρουσιάζεται ως κάτι κοινωνικά αποδεκτό από τους κοινωνούς της, ως προϊόν που γεννά η ύστερη μετανεωτερικότητα, όπου το ποινικό δίκαιο θεσπίζεται από το κράτος ως ασπίδα για την προστασία των πολιτών. Πιο συγκεκριμένα και επι παραδείγματι των χαρακτήρων της ιστορίας που μπορούν να υποστηριχτούν με την συναινετική οπτική αναφέρουμε:

- 1) Ο Σταύρος (37) ένας από τους κεντρικούς χαρακτήρες του σεναρίου, αποτελεί ένα άτομο, με υψηλές ηθικές αξίες, έχει αφομώσει τη συναίνεση και την υποταγή ως φιλήσυχος πολίτης, αποδεχόμενος ότι ζει σε έναν άνισο κόσμο – συνεπώς δεν υπάρχει μέσα του το κομμάτι της σύγκρουσης. Δεν αποζητά να γίνει πλούσιος, ούτε

καθοδηγείται από εγωιστικά κίνητρα – το μόνο που έχει ανάγκη είναι να έχει ένα εισόδημα για να βιοπορίζεται και το σημαντικότερο να μαζέψει τα χρήματα για την επέμβαση της γυναίκας του Υβώνης.

- 2) Η κ. Ρίτα (60), μέλος ενός φιλοζωικού φεμινιστικού σωματείου και αγωνίστρια της έννομης προστασίας των ζώων και δικαιωμάτων τους, παρουσιάζεται ως ένας ευσυνείδητος και υπεύθυνος πολίτης, που έχει αποδεχτεί την αδικία ως κοινωνικό φαινόμενο θεωρώντας πως η όλο και αυξανόμενη ποινικοποίηση πράξεων λειτουργεί για την ευημερία των πολιτών και την πρόοδο της κοινωνίας.

Αντιθέτως από συγκρουσιακής οπτικής, το *As Above so Below*, εκθέτει την παραβατική, εγκληματική και βίαιη συμπεριφορά, ως αποτέλεσμα της κοινωνικο-οικονομικής ανισότητας που ενυπάρχει μεταξύ των χαμηλών κοινωνικών στρωμάτων -των φτωχών, των περιθωριοποιημένων, των εργατών- και των κυρίαρχων τάξεων/ελίτ – αστικών οικογενειών, πολιτικών, σε μια κοινωνία παρακμής, διαφθοράς και αποξένωσης. Στην πλειοψηφία τους οι χαρακτήρες της ιστορίας προέρχονται από χαμηλά κοινωνικο-οικονομικά στρώματα, αναδεικνύοντας την μαρξιστική προσέγγιση της κριτικής εγκληματολογίας, όπου οι καταπιεσμένοι λόγω της κοινωνικής σύγκρουσης που βιώνουν, εξωθούνται στην επιτέλεση (εκούσια ή ακούσια) παράνομων και εγκληματικών πράξεων, με στόχο την απόκτηση χρήματος και κατ' επέκταση την απόκτηση κοινωνικής επιβράβευσης, λόγω της περιθωριοποίησης και υποτίμησης που υφίστανται. Πιο συγκεκριμένα, οι δράσεις κάποιων από τους χαρακτήρες της ιστορίας μπορούν να υποστηριχτούν από την σκοπιά της μαρξιστικής προσέγγισης του εγκλήματος, όπως:

1) Ο Branco 28, βούλγαρος μετανάστης, ζει με την μητέρα του Τατιάνα σε ένα διαμέρισμα των εργατικών κατοικιών. Προερχόμενος από μια φτωχή μονογονεϊκή οικογένεια, ο Branco είναι μέλος μιας εγκληματικής οργάνωσης με αρχηγό τον 60 χρόνο Scorsese, έναν άνθρωπο αποστασιοποιημένο από κάθε τι ανθρώπινο που έχει υιοθετήσει τη σκληράδα του μετάλλου, ο οποίος για τις δράσεις της εγκληματικής του οργάνωσης καθοδηγείται από τις υποδείξεις του αδερφού του Αινεία, μέλος του χριστιανοδημοκρατικού κόμματος. Ο Branco επιδίδεται στην διακίνηση ναρκωτικών, στο *women -trafficking*, και στην προπόνηση μαχητών σκύλων που προορίζονται για κυνομαχίες. Για τον Branco, δεδομένων των κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών που επικρατούν στην κοινωνία, η εμπλοκή του στην εγκληματική οργάνωση του Scorsese αποτελεί μονόδρομο για την επίτευξη του στόχου και της ανάγκης του: να φύγει με την μητέρα του στην Γερμανία για ένα καλύτερο βιοτικό επίπεδο.

2) Ο Σταύρος (του οποίου οι δράσεις εντάσσονται και στην οπτική της μαρξιστικής προσέγγισης) στο δεδομένο χρόνο που εκτυλίσσεται η ιστορία, βιώνει μία δύσκολη συναισθηματικά και οικονομικά περίοδο – η γυναίκα του Υβώνη, νοσηλεύεται στο νοσοκομείο εξαιτίας ενός αυτοκινητιστικού ατυχήματος και πρέπει να υποβληθεί σε χειρουργική επέμβαση. Ο Σταύρος χρειάζεται χρήματα για να πραγματοποιηθεί η επέμβαση της γυναίκας του, αλλά ως ηλεκτρολόγος δεν βγάζει ούτε τα χρήματα για να βιοποριστεί (δεν έχει ούτε τα χρήματα να πληρώσει την ασφάλεια του αυτοκινήτου του, όπως μαθαίνουμε από την σκηνή όπου ο Σταύρος με το αυτοκίνητο παραβιάζει το Stop, και ένας μηχανόβιος παρολίγον θύμα ατυχήματος, τον τραμπουκίζει).

Μολονότι το να δουλέψει σε μαγαζί της νύχτας έρχεται σε σύγκρουση με τον ηθικό του κώδικα, εντούτοις οδηγείται εξαναγκαστικά στην απόφαση να αποδεχτεί την πρόταση που

του κάνει ο Branco, να δουλέψει δηλαδή νύχτα στο μαγαζί του μαφιόζου Scorsese, ούτως ώστε να μαζέψει τα χρήματα για την χειρουργική επέμβαση της Υβώνης.

3) Η Τερέζα (17) παιδί της εργατικής τάξης, ζει με τον πατέρα της Γιώργο και την σύντροφο του Νινέλα σε ένα διαμέρισμα μιας λαϊκής γειτονιάς. Η Τερέζα εργάζεται στο περίπτερο του πατέρα της για ένα χαρτζιλίκι. Αφενός το γεγονός ότι η Τερέζα δεν διάβαζε για να περάσει σε κάποια σχολή σπουδών και αφετέρου η εμφάνιση της και η συμπεριφορά της καθιστά μια σχέση αμιγώς συγκρουσιακή για τον συντηρητικό πατέρα της, καθώς για τα πρότυπα του το να ντύνεται και να συμπεριφέρεται ένα κορίτσι σαν αγόρι είναι τουλάχιστον προκλητικό. Όταν η Τερέζα ζητά από τον πατέρα της να την πληρώσει για τους δύο μήνες που δούλεψε και εκείνος αρνείται με πρόφαση τις οικονομικές του υποχρεώσεις, η Τερέζα στρέφεται στο να αναζητήσει αλλού δουλειά και να φύγει από το σπίτι. Ο Κρεοπώλης (38) μέλος της μαφίας του Scorsese και πελάτης στο περίπτερο του πατέρα της Τερέζας, προσφέρει στην Τερέζα μια δουλειά, εκείνη δέχεται χωρίς να ρωτήσει περί τίνος πρόκειται, καθώς δείχνει να συμπαθεί τον Κρεοπώλη και να τον εμπιστεύεται. Όταν ο Κρεοπώλης την πηγαίνει στην μάντρα με τα σκυλιά και της δείχνει τα πόστα της δουλειάς, η Τερέζα εντυπωσιασμένη πιστεύει πως θα προσέχει και θα ταΐζει τα σκυλιά του Κρεοπώλη ούτως ώστε ο Κρεοπώλης να τα ζευγαρώνει και να τα δίνει σε υπεύθυνους ιδιοκτήτες. Έτσι εν αγνοία της η Τερέζα γίνεται συναινός της διάπραξης του εγκλήματος διεξαγωγής αγώνων κυνομαχιών.

4) Ο Μήτσος (21) με το παρατσούκλι 542, είναι το αγόρι και νταβατζής της 17χρονης Βαλέριας, φίλης της Τερέζας μίας από τους κεντρικούς χαρακτήρες του σεναρίου. Ο Μήτσος παιδί της εργατικής τάξης, έχει μεγαλώσει χωρίς γονείς, ζούσε μέχρι πρότινος με την γιαγιά του, η οποία όπως μαθαίνουμε πρόσφατα πέθανε. Συνεπώς για τον ίδιο δεν υπάρχουν γονεϊκά πρότυπα συμπεριφοράς ούτε και η αίσθηση ασφάλειας που παίρνουμε από τους γονείς στα πρώτα στάδια της παιδικής ηλικίας. Έτσι λοιπόν, και προκειμένου ο Μήτσος να διαχειριστεί την παραμέληση και την ανασφάλεια ως επακόλουθο, μη γνωρίζοντας τί σημαίνει αγάπη, στρέφεται στην υιοθέτηση αρρενωπής, μάτσο, τσαμπουκαλεμένης και κακοποιητικής συμπεριφοράς. Ως παιδί του δρόμου και επηρεασμένος από τα αντι-πρότυπα της μαζικής κουλτούρας, ντύνεται σαν rock star της δεκαετίας του 70' και εμπορεύεται ανήλικα κορίτσια που επιδίδονται στον αγοραίο έρωτα -ένα από αυτά είναι και η κοπέλα του η Βαλέρια - με στόχο την απόκτηση χρήματος και την καθιέρωση του status quo του στον "κώδικα του δρόμου". Σύμφωνα με τον ισχυρισμό του A.K Cohen, τα αγόρια της εργατικής τάξης εκτίθενται σε διαφορετικά πρότυπα κοινωνικοποίησης όπου σπανίως υιοθετούν τις κανονικότητες της μεσαίας τάξης. Υπάγονται λοιπόν σε ένα ανταγωνιστικό σύστημα που κυβερνάται από ακατανόητες για αυτούς αξίες όπου λαμβάνει χώρα μια "ματαίωση του status" και έτσι, συχνά αντιδρούν σε αυτήν την κανονικότητα με την υιοθέτηση παραβατικής συμπεριφοράς.

Μέσα από τους επίσημους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου, όπως τα μίντια, ο κινηματογράφος, βλέπουμε να επικρατεί στην σύγχρονη εποχή μία ατομοκεντρική προσέγγιση περί του εγκλήματος. Τα ΜΜΕ με καλεσμένους διάφορους ειδικούς ψυχικής υγείας, ποινικολόγους κοκ, εστιάζουν στα αίτια που έκαναν κάποιον εγκληματία, δίχως να

λαμβάνουν υπόψη τις κοινωνικές του σχέσεις, την οικονομική του τάξη και τις ευθύνες του κράτους για την διάπραξη του εγκλήματος.

Ο R.Garofalo στον οποίο οφείλεται και ο όρος “εγκληματολογία”, προσδιορίζει το έγκλημα ως “ την παραβίαση στοιχειωδών αισθημάτων φιλαλληλίας, μιας συγκεκριμένης κοινωνίας, μιας συγκεκριμένης εποχής, απαραίτητων για την κοινωνική συνοχή” (Τσαλίκου, 1996:24). Ο ορισμός του Garofalo περί εγκληματικής πράξης αποτελεί και την βάση της παραδοσιακής εγκληματολογίας.

Το έγκλημα σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό, προϋπάρχει της ποινής και μπορεί να αναλυθεί αιτιοκρατικά. Η θετικιστική αυτή σχολή επικεντρώνεται στον εγκληματία ως άτομο και όχι στην πράξη κάθ’ εαυτήν. Παρ’όλα αυτά η ατομοκεντρική προσέγγιση του εγκλήματος, η οποία κυριαρχεί από την έναρξη της νεωτερικής κοινωνίας και φτάνει έως και την μετανεωτερική, έχει σκοπό τον αποπροσανατολισμό του κοινωνικού συνόλου από άλλα συλλογικά προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει, όπως η ανεργία, η όλο και αυξανόμενη καταστολή της ανθρώπινης έκφρασης, η παραβίαση των προσωπικών δεδομένων, οι αδικαιολόγητοι φόροι, το οικονομικό και πολιτικό έγκλημα. Δευτερευόντως σκοπός αυτής της ατομοκεντρικής προσέγγισης είναι ο κατασκευασμένος φόβος περί απομόνωσης και περιθωριοποίησης που δημιουργείται στους ανθρώπους στην περίπτωση που γίνουν παραβάτες ή εγκληματίσσουν.

Πολλοί κοινωνικοί επιστήμονες θεωρούν πως ο κινηματογράφος και άλλες μορφές μαζικής επικοινωνίας συνδράμουν στην κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας γιατί έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν και να διαμορφώνουν πρόσωπα και καταστάσεις που εκφράζουν και βρίσκουν ανταπόκριση στα άτομα και τις ομάδες μιας κοινωνίας όπως επίσης και να παράγουν κοινωνικούς αυτοματισμούς μέσα από την προώθηση επιλεγμένων πεποιθήσεων, ιδανικών, τρόπου ζωής.

Ο κινηματογράφος έχει την ικανότητα να μεταδίδει το οπτικοακουστικό υλικό σε ένα ευρύ ανομοιογενές κοινό και να το μετατρέπει σε ένα πυρήνα με κοινή αφετηρία και γνώση, παράγοντας, μεταδίδοντας και συντηρώντας την μαζική κουλτούρα. Έχοντας λοιπόν αυτήν την εξουσία ο κινηματογράφος, αποκτά την δυνατότητα να κατασκευάζει και μια συγκεκριμένη εικόνα και προφίλ του εγκληματία και του εγκληματικού φαινομένου αντίστοιχα. Οι ταινίες που προβάλλουν τον εγκληματία και το φαινόμενο της εγκληματικότητας και της βίας, προσανατολίζουν το κοινωνικό σύνολο σε μια άλλη πλαστή πραγματικότητα, ψεύτικη. Αυτή η φυγή σε μια άλλη πραγματικότητα αποτελεί εργαλείο των μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου και συμβάλλει στην σταθεροποίηση του υπάρχοντος κοινωνικού συστήματος.

Το κοινό των πολιτών μέσω της συστηματικής προβολής εγκληματικότητας και βίας από τα ΜΜΕ, τον κινηματογράφο και της οπτικοακουστικής αφήγησης γενικότερα, βιώνει την αυξανόμενη απειλή, και αντιλαμβάνεται τους επίσημους φορείς κοινωνικού ελέγχου ως τους προστάτες και υπερασπιστές της έννομης τάξης και της ηθικής του συνόλου.

Η κατασκευή μιας πραγματικότητας γύρω από το έγκλημα και τον εγκληματία ή παραβάτη, μπορεί να οδηγήσει μερικό σύνολο της κοινωνίας σε έναν πλασματικό φόβο γύρω από το φαινόμενο της εγκληματικότητας. « Ο φόβος θυματοποίησης συνδέεται με την εκτίμηση του κοινού για την αύξηση της εγκληματικότητας, και με απόψεις για την ανάγκη μεγαλύτερης αυστηρότητας του συστήματος κυρώσεων.» (Λαμπροπούλου, 1999:95).

Η κατ’επανάληψη του όρου επικινδυνότητα ή διακινδύνευση, στοχεύει στην αναπαραγωγή ενός προτύπου εγκληματία, το οποίο εμπεριέχει ποιότητες της δύσκολης προσαρμογής, της μειονεκτικότητας και της μη φυσιολογικότητας. «Έτσι, καθίσταται αναγκαία και νομιμοποιείται η άσκηση κοινωνικού ελέγχου στα άτομα που θα χαρακτηριστούν

αποκλίνοντα και η χειραγώγηση από την εξουσία κάθε μορφής απόκλισης ικανής να διαταράξει το status quo.» (ο.π.).

Οι κοινωνικοί ανησυχούν περισσότερο για τα άτομα γύρω τους που πιθανόν παρανομήσουν και λιγότερο για συλλογικές, παράνομες, ενέργειες που γίνονται εις βάρος τους, όπως για παράδειγμα τα πολιτικά εγκλήματα εις βάρος των πολιτών και του περιβάλλοντος. Για να φέρουμε ένα παράδειγμα από το σύμπαν του σεναρίου, θα αναφερθούμε στον χαρακτήρα της κ.Ρίτας. Η κ.Ρίτα (60), ηγετικό μέλος ενός φεμινιστικού φιλοζωϊκού σωματείου και διακατεχόμενη από υπερβάλλουσα φιλοζωϊα, δείχνει αποστασιοποιημένη από τα υπόλοιπα κοινωνικά προβλήματα. Με την όλο και αυξανόμενη θέσπιση νόμων περί προστασίας των ζώων, θεωρεί το κράτος ασπίδα για την κακή μεταχείριση τους. Συνεπώς στον στενό από οπτική της κόσμο, η κ.Ρίτα αντιμετωπίζει την Ίρις ως εν δυνάμει εγκληματικό στοιχείο, έστω και αν η Ίρις δεν ήταν ενήμερη για την κακοποίηση του Ραμόν. Η Ίρις δεν γνώριζε ούτε ήταν παρούσα στην συνεχή κακοποίηση του σκύλου της Ραμόν, από τον Πέτρο, τον σύντροφο της κολλητής της Δανάης. Για την κ.Ρίτα, το γεγονός ότι η Ίρις δεν γνώριζε, δικαιολογείται από το ότι ο Ραμόν ήταν για την Ίρις ένα απόκτημα, και τώρα που ο εντυπωσιασμός της τελείωσε, τον άφησε να τον προσέχει η φίλη της για να κάνει εκείνη τις σπουδές της στο εξωτερικό. Όταν η κ.Ρίτα βλέπει στο πάρκο την Ίρις με τον Ραμόν, της λέει πως θα την καταγγείλει στο καταφύγιο, καθώς για τον ηθικό κώδικα της κ.Ρίτας δεν αξίζει στην Ίρις μια δεύτερη ευκαιρία να πάρει τον σκύλο της πίσω.

Η κρατική εξουσία στα πλαίσια της προσπάθειας της για καταστολή και πρόληψη της εγκληματικότητας, ποινικοποιεί ολοένα και περισσότερες συμπεριφορές και πράξεις, είτε σε ατομικό είτε σε συλλογικό επίπεδο σε τέτοιο βαθμό όπου διαφαίνεται μια διακαής προσπάθεια με κάθε μέσο ελέγχου, να δημιουργήσει έναν ηθικό πανικό στα μέλη της κοινωνίας. Αξίζει να αναφέρουμε εδώ δύο παραδείγματα από το *As Above so Below*: 1) Όταν οι κοινωνικοί λειτουργοί έρχονται για επιθεώρηση στο σπίτι της Άννυ (43), μητέρας της Βαλέριας, και την επιπλήττουν για το γεγονός ότι παραμελεί την Βελέρια με αποτέλεσμα η Βαλέρια να λείπει συνεχώς από το σπίτι, ότι συζεί επίσης με έναν αλκοολικό και το σπίτι της είναι άστατο και βρώμικο, την προειδοποιούν πως αν δεν συμμορφωθεί θα της αφαιρεθεί η γονική μέριμνα. Αν και αυτή η δυσλειτουργική κατάσταση οφείλεται κατά ένα μεγάλο μέρος στο γεγονός ότι η Άννυ λείπει τον περισσότερο χρόνο από το σπίτι φροντίζοντας ηλικιωμένους προκειμένου να βιοποριστεί αυτή και η κόρη της, οι κοινωνικοί λειτουργοί δε λαμβάνουν αυτό το λόγο υπόψη, παρά μόνο βλέπουν ότι η Άννυ δεν εμπίπτει στα πρότυπα του λειτουργικού γονέα και επομένως βάσει της υπάρχουσας νομοθεσίας κινδυνεύει να χάσει την κόρη της.

2) Έπειτα από την εξακρίβωση της κακοποίησης του Ραμόν, από τον σύντροφο της κολλητής της Ίρις, ο νόμος περί προστασίας των ζώων απαγορεύει στην Ίρις, ως κατόχου, να πάρει τον σκύλο της πίσω έως ότου βγει κάποια εισαγγελική απόφαση. Αντ' αυτού ο σκύλος Ραμόν, οδηγείται σε ένα αποξενωτικό και κάθε τί άλλο παρά φιλοζωϊκό, κρατικό καταφύγιο αδέσποτων και κακοποιημένων σκύλων περνώντας το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας του σε ένα κλουβί. Όταν έπειτα από παρέμβαση του πατριού της Ίρις, Άλκη και πολιτικού συνάμα, επιτρέπεται στην Ίρις να βγάλει τον Ραμόν βόλτα στο πάρκο εντός περιορισμένου χρόνου, η συγκεκριμένη απόφαση του καταφυγίου παρουσιάζεται ως προνόμιο στην Ίρις.

Συνεπώς στις σύγχρονες κοινωνίες το έγκλημα έχει περισσότερο ηθικοποιηθεί καθώς υποστηρίζεται από το συνεχώς αναπροσαρμοζόμενο ποινικό δίκαιο και ως εκ τούτου το έγκλημα αποτελεί παράγοντα εξουσίας.

Ο παραγόμενος αυτός ηθικός πανικός στα μέλη της κοινωνίας στοχεύει στον αποπροσανατολισμό του κοινωνικού συνόλου από τα πραγματικά προβλήματα. Έτσι οι πολίτες αντιλαμβάνονται τον εγκληματία ως ένα ηθικά αποκρουστικό άτομο και ως μια θανάσιμη απειλή για τη συνοχή και την ηθική τάξη της κοινωνίας.

Οι κοινωνικοί μην θέλοντας να έρθουν αντιμέτωποι με το πρόβλημα της εγκληματικότητας, πείθονται από τις κρατικές εκκλήσεις και τις επιθυμίες των κυρίαρχων, πολιτικά και οικονομικά ελίτ, για περισσότερη συνοχή, συναίνεση και ηθική τάξη μέσω της αυστηροποίησης της καταστολής και της επίβλεψης όσων θεωρούνται επικίνδυνοι για την κοινωνία. Έτσι επιτυγχάνεται μέσω της διάδοσης του φόβου περί απομόνωσης από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο, να απειλούνται οι κοινωνικοί με αυστηρότερες κυρώσεις σε περίπτωση παραβίασης του νόμου. Δεν συνεπάγεται πως ο κάθε κοινωνός αποδέχεται πλήρως το μοντέλο αυτό ενσωμάτωσης, αλλά επιδεικνύει στον κοινωνικό του περίγυρο την διάθεση του να ενσωματωθεί λόγω του ότι μέσω της χειραγώγησης που έχει υποστεί, έχει καλλιεργηθεί ο φόβος που γεννά το ρίσκο για τυχόν κυρώσεις που θα δεχθεί παραμέληση, απομόνωση.

Στην εξέλιξη και πολυδιάστατη νοηματοδότηση του όρου, η επικινδυνότητα ή διακινδύνευση ορίζεται ως «το ενδεχόμενο πρόκλησης μιας σημαντικής βλάβης σε άλλα πρόσωπα», άλλοτε επεκτείνεται στο «ενδεχόμενο πρόκλησης μιας σημαντικής ψυχολογικής βλάβης». Άλλοτε προσλαμβάνει τη μορφή μιας «απλής δυνατότητας» εγκληματικής εκτροπής, άλλοτε μιας «τάσης» και άλλοτε πάλι τη μορφή ενός μελλοντικού πάντα και αφηρημένου «κινδύνου».» (Τσαλίκου, 1996:27).

Το πρόσχημα της επικινδυνότητας ενός ατόμου ή μιας κοινωνικής ομάδας ενισχύει την ιδέα των επίσημων μηχανισμών κοινωνικού ελέγχου και του ποινικού συστήματος. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της παραγωγής λόγου και εικόνας περί εγκλήματος και εγκληματία. Συνεπώς η πολιτική εξουσία αποτελεί απαραίτητο και καθοριστικό παράγοντα για τον ορισμό μιας συμπεριφοράς ως εγκληματικής. Αυτό συμβαίνει καθώς μόνο σε πολιτικά οργανωμένες κοινωνίες το έγκλημα παρουσιάζεται ως μια πράξη που στρέφεται και θίγει την κοινωνία και τις αξίες στο σύνολο τους.

Οι ισχυρότερες κοινωνικές ομάδες μέσω του ποινικού δικαίου έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν τις αξίες τους στο σύνολο των κοινωνικών υποκειμένων και να το οδηγούν σε μια διαδικασία εγκόλπωσης αυτών των αξιών. Το ποινικό δίκαιο ενέχει τον προστατευτικό ρόλο αυτών των αξιών που έχουν επιβληθεί, οι οποίες μετουσιώνονται σε συλλογική συνείδηση.

Για να φέρουμε ένα παράδειγμα από το σενάριο, ο πατριός της Ίρις, Άλκης Παπαδημητρίου (62), οικολόγος πολιτικός, όπου το κεντρο – αριστερό νεοφιλεύθερο κόμμα του κόντραρεται με το κόμμα των δεξιών χριστιανοδημοκρατών, στην παρουσίαση του νέου του βιβλίου με τίτλο *Μεταφύση: Η Νέα Φύση*, μιλά στο ακροατήριο του για την προκαθορισμένη σχέση του ανθρώπου με την συντριβή του. Η συντριβή αυτή σύμφωνα με τον Άλκη Παπαδημητρίου, οφείλεται στην εξέγερση του ανθρώπου ενάντια στην φύση. Μέσω της τεχνικής της αντιμεταβολής, ο πολιτικός ενάγει την καταστροφή του περιβάλλοντος στον άνθρωπο, στην ατομική ευθύνη – ο καθένας μας ευθύνεται για την καταστροφή του περιβάλλοντος – εθελουφλώντας να αναφερθεί στο ρόλο των μεγάλων εταιρειών, που στον βωμό του κέρδους τους, καταστρέφουν καθημερινά το περιβάλλον. Έτσι στην ροή του λόγου του ο πολιτικός συμπεραίνει πως η σχέση αυτή συντριβής του ανθρώπου με την φύση γεννά οικονομικά ζητήματα. Δηλαδή μέσω της κοινωνικής συνοχής -εφόσον σύμφωνα με τον πολιτικό όλοι φέρουμε την ευθύνη -θα πρέπει να δημιουργηθούν συνθήκες για μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη με ταυτόχρονη εξασφάλιση της

προστασίας του περιβάλλοντος. Η βιώσιμη ανάπτυξη όπως και στις μέρες μας έχει μετατραπεί σε συλλογική συνείδηση.

Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφέρουμε, πως η έννοια της εξουσίας που εισήγαγε το έργο το Michel Foucault εμφάνισε καινούργιες διαστάσεις στην προσπάθεια κατανόησης της νεωτερικότητας. Μέσα από μια πληθώρα ιστορικών ερευνών σε τοπικές κοινωνίες και κοινωνικές καταστάσεις πραγμάτων ο Foucault οδηγείται στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μια εγγενής σχέση ανάμεσα στο λόγο και την εξουσία. Η φυλακή, τα νοσοκομεία, τα ψυχιατρικά ιδρύματα, το σχολείο, το πανεπιστήμιο, όλα αποτελούν παραδείγματα τόπων όπου διαμορφώνεται μια διάσπαρτη και επιμέρους οργάνωση της εξουσίας (David Harvey, 1989:379).

Η εξουσία αυτή δεν περιορίζεται μονάχα στην ύπαρξη της, αλλά επιδιώκει την οργάνωση της σε διοικητική εξουσία με στόχο τον έλεγχο, την υπακοή και την πειθαρχηση. Ο Foucault θεωρεί πως η κατασκευή αυτών των ιδρυμάτων στοχεύει στην αντικατάσταση της φυλακής – είναι ένας τρόπος η πολιτεία να δείξει το ανθρώπινο της πρόσωπο. Μέσα από την έρευνα του Foucault σχετικά με τη γένεση της φυλακής μπορούμε να συμπεράνουμε πως η νεωτερική κοινωνία ρέπει προς μια αυξανόμενη πειθαρχία και εκφοβισμό των υποκειμένων. Παραδείγματος χάριν, η Ίρις (27), στην παρουσίαση του μεταπτυχιακού της στο αμφιθέατρο του πανεπιστημίου των Βρυξελλών, μιλά για έλεγχο του πληθυσμού των αδέσποτων σκύλων μέσω θανάτωσης, με πρόφαση την ασφάλεια των πολιτών, λόγω του κινδύνου ή ρίσκου που ενέχει η πιθανότητα ένας πολίτης να κολλήσει κάποια μολυσματική νόσο σε περίπτωση δαγκώματος από ένα σκυλί του δρόμου. Η Ίρις επιδοκιμάζεται από τους συμφοιτητές της οι οποίοι την χειροκροτούν και τον καθηγητή της που την επαινεί. Βλέπουμε πως στον κόσμο του *As Above so Below*, ο θεσμός του πανεπιστημίου ιδρυματοποιεί ιδέες και συνειδήσεις – όπως η ιδέα της ασφάλειας ως λύσης για την πιθανότητα του ρίσκου- - οι οποίες υποκινούνται από τους μοχλούς της διοικητικής εξουσίας.

Αυτή λοιπόν η πειθαρχική εξουσία επωμίζεται τη ρύθμιση, την επιτήρηση, και τη διακυβέρνηση πρώτα του ανθρώπινου είδους ή ολόκληρων πληθυσμών και δευτερευόντως του ανθρώπου ως υποκειμένου και του σώματος του – για να μην μιλήσουμε για έμβια όντα. Πρωταρχικός στόχος της πειθαρχικής εξουσίας είναι να θέσει υπό αυστηρότερο έλεγχο και πειθαρχία τη ζωή, το θάνατο, τις δραστηριότητες, την εργασία, τις λύπες και τις χαρές, καθώς και την ηθική/ψυχική υγεία, τις σεξουαλικές πρακτικές και την οικογενειακή ζωή. Εξασκώντας πάνω στους ανθρώπους εξουσία διοικητικών καθεστώτων, την ειδημοσύνη του επαγγελματία και την γνώση που παρέχεται από την μαθητεία των κοινωνικών επιστημών, η πειθαρχική εξουσία επιδιώκει την παραγωγή “ενός ανθρωπίνου όντος που θα μπορεί να αντιμετωπίζεται ως πειθήνιο σώμα” (Hall, 2003:424).

Τί συμβαίνει με τα εγκλήματα των ισχυρών?

Αποτελεί μάλλον κοινό τόπο ότι η έννομη τάξη αλλά και η κοινωνική αντίληψη πιστώνουν διαχρονικά με εν γένει θετικό πρόσημο την έννοια του πολιτικού εγκλήματος.

Η έννοια του πολιτικού εγκλήματος ως διακριτή μορφή παραβατικότητας, υπό την έννοια της διαφορετικής (ευνοϊκότερης κατά τεκμήριο) ποινικής μεταχείρισης του δράστη,

καθιερώνεται στο γαλλικό συνταγματικό χάρτη του 1830, όπου ορίζονται ως αρμόδια για την εκδίκαση των πολιτικών εγκλημάτων τα ορκωτά δικαστήρια (Λοβέρδος, 1988:66). Η εξέλιξη της συνολικής αντεγκληματικής πολιτικής ιδίως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, χαρακτηρίζεται από ρυθμίσεις που υλοποιούν την αντίληψη για ευνοϊκότερη μεταχείριση του πολιτικού εγκληματία από τον ομόλογο δράστη του κοινού ποινικού δικαίου και αποκρυσταλλώνονται εν τέλει από την πολιτεία ως κατευθυντήριες γραμμές για την μεταχείριση όλων των εγκληματιών. Συνοπτικά αναφέρουμε κάποια κρίσιμα στοιχεία διαφορετικής μεταχείρισης των πολιτικών εγκληματιών που τελικά βρήκαν εφαρμογή στον κάθε εγκληματία:

- 1) Η απαγόρευση θανατικής ποινής για όλα τα εγκλήματα
- 2) Ο ορισμός των ορκωτών δικαστηρίων ως “φυσικού δικαστή” όλων των κατηγορουμένων για κακουργήματα πολιτών
- 3) Η καθιέρωση ανώτατου χρονικού ορίου για την προφυλάκιση κάθε κατηγορουμένου πολίτη

Βλέπουμε λοιπόν πως η ευαισθησία της έννομης τάξης έναντι του “ευγενούς” πολιτικού εγκληματία σε διάκριση από τον ιδιοτελή δράστη κοινού εγκλήματος, συνέβαλε και σε έναν γενικότερο εξανθρωπισμό του συστήματος ποινικής καταστολής. Αυτή η προσαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής στην ηπιότερη και ανθρωποκεντρική μεταχείριση του εγκληματία εν γένει, οφείλεται στην επικράτηση στη Δ. Ευρώπη κατά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες ενός φιλελεύθερου μοντέλου καταστολής, το οποίο επιχειρεί τη σύνθεση της καταστολής του εγκλήματος με την κατοχύρωση ουσιαστικών εγγυήσεων έναντι ενδεχομένων καταχρήσεων των ποινικών μέσων (Παρασκευόπουλος, 2003:23). Η διάπραξη εγκλημάτων των ισχυρών περιλαμβάνει το στοιχείο της εξουσίας που κατέχουν οι δράστες. Οι τελευταίοι, όχι μόνο παραβαίνουν τον νόμο, αλλά είναι και αυτοί που τον διαμορφώνουν πετυχαίνοντας έτσι την διαφοροποιημένη ποινική τους αντιμετώπιση (Βιδάλη, 2019:308). Για να φέρουμε κάποια παραδείγματα από το *As Above so Below*:

- 1) Από τον αδερφό του μαφιόζου Scorsese Αινεία, μαθαίνουμε πως πολλές πράξεις των παρακρατικών οργανώσεων υποκινούνται από πολιτικές οργανώσεις. Ο Αινείας μέλος του χριστιανοδημοκρατικού κόμματος, αναθέτει αποστολή στον μαφιόζο Scorsese πως θα πρέπει να δημιουργήσει ένα κλίμα περιρρέουσας τρομοκρατίας στην περιοχή των Αράβων, καθώς αυτό εξυπηρετεί τα συμφέροντα του χριστιανοδημοκρατικού κόμματος εν όψει εκλογών.
- 2) Μέλη του κόμματος των νεοφιλελεύθερων οικολόγων εμπλέκονται με το women trafficking. Αυτό το διαπιστώνουμε από μία σκηνή του σεναρίου, όπου ο Scorsese παραλαμβάνει από τον ρουμάνο νταβατζή “μια παρτίδα” ρουμάνων και ουκρανών νεαρών γυναικών και αναθέτει στον Branco να παραδώσει τα “λουξ” κορίτσια στον οικολόγο.
- 3) Ο οικολόγος πολιτικός Άλκης Παπαδημητρίου σε μία συζήτηση του με ένα εξέχων πρόσωπο του επιχειρηματικού τομέα, στην τσάντα της έπαυλης του, σχεδιάζει το μέλλον μιας δασικής έκτασης έπειτα από εκδήλωση ενδιαφέροντος για αγορά από τον μονάρχη του Μπαχρέιν. Από τον διάλογο της σκηνής, βλέπουμε ότι ο οικολόγος Άλκης Παπαδημητρίου, σχεδιάζει την χρηματοστηριοποίηση της φύσης μετά τη νίκη του κόμματος του στις εκλογές την οποία θεωρεί δεδομένη, με την θέσπιση νομικών πλαισίων για αποχαρακτηρισμό δασικών εκτάσεων.

Τα αδιαφανή εγκλήματα των ισχυρών, αποτελούν παραδείγματα, τα οποία προκαλούν τεράστια κοινωνική βλάβη, σπανίως οι δράστες συλλαμβάνονται και καταδικάζονται, αλλά

ακόμη και αν οδηγηθούν στην καταδίκη οι ποινές είναι δυσανάλογες με τη βλάβη που προκάλεσαν (Reiman, 2007:123-126). Οι δράστες έχουν ως κίνητρα να μεγιστοποιήσουν τα κέρδη της επιχείρησης, να διατηρήσουν την πολιτική τους ισχύ και να διακριθούν κοινωνικά μέσω του πλούτου και του κύρους. Δεν υπάρχει κάποια σαφής καταγραφή εγκλημάτων προσδιοριζόμενων ως πολιτικών, καθώς αποσιωπώνται από τις αρχές της αστυνομίας και των ΜΜΕ, λόγω άρρηκτων δεσμών με πρακτικές διαφθοράς υπαλλήλων του κράτους και αξιωματούχων.

Η διαφορά των εγκλημάτων των ισχυρών από την κοινή εγκληματικότητα έγκειται στο, ότι αποτελούν μια ύπουλη απειλή για το δημοκρατικό κράτος δικαίου και τα βασικά δικαιώματα των ανθρώπων (Παπαχαραλάμπους, 2019:142).

Οι ισχυρές κοινωνικό-οικονομικά ομάδες, μπορούν και παρεμβαίνουν αλλά και επηρεάζουν, όχι μόνο την εφαρμογή νόμων, αλλά και την παραγωγή νομοθετημάτων που προορίζονται για την ρύθμιση των συμπεριφορών ή δραστηριοτήτων τους. Δηλαδή, η πιθανότητα παραβίασης του νόμου συναρτάται με τη δύναμη που έχουν οι ισχυροί για να επηρεάσουν τη δημιουργία και την εφαρμογή του νόμου (Βιδάλη, 2013:175).

Εξαιτίας της πολιτικής ισχύος που κατέχουν οι δράστες, αποτρέπεται η εγκληματοποίηση των παρεκκλίσεων τους, ή τους βοηθάει στη συμβολική ποινικοποίηση τους. Τα εγκλήματα αυτά δεν απασχολούν τη δημοσιότητα, καθώς διαπράττονται μακριά από αυτήν, σε τραπεζικά, υπουργικά και επιχειρηματικά γραφεία. Συνήθως, παραμένουν άγνωστοι και ατιμώρητοι οι δράστες, ή τους αποδίδονται μη επώδυνες ηθικό-πολιτικές ευθύνες. Αποφυλακίζονται τελικά με διάφορες αιτιολογίες, μόλις ξεχαστούν τα σκάνδαλα τους. Η ποινική τους αντιμετώπιση χαρακτηρίζεται από ανεπάρκεια εξαιτίας διαπλεκόμενων συμφερόντων (Αλοσκόφης, 2019:89).

Επίλογος

Στην προκείμενη εργασία εξετάσαμε μία διαφορετική προσέγγιση του εγκλήματος υπό το πρίσμα των μακροσκοπικών κοινωνιολογικών θεωριών. Η θεωρία της συναίνεσης και η θεωρία της σύγκρουσης είναι θεωρίες που υποστηρίζουν περισσότερο τις συντεταγμένες του εγκλήματος της νεωτερικής κοινωνίας καθώς με το πέρασμα στη μετανεωτερική κοινωνία, η θεωρία της κοινωνίας διακινδύνευσης ανταποκρίνεται περισσότερο στις νέες συντεταγμένες του εγκλήματος.

Η συναινετική θεωρία του Durkheim για το έγκλημα αποτελεί ένα λειτουργικό κοινωνικό φαινόμενο με διττό χαρακτήρα αφενός γιατί συντελεί στη δημιουργία αιτήματος για εντατικοποίηση του κοινωνικού ελέγχου μέσω της κοινωνικής συνοχής και αφετέρου συμβάλλει στην ενίσχυση του κοινωνικά επικρατούντος ηθικού και ποινικού αξιακού κώδικα δίνοντας αφορμή για επιβολή ποινών.

Στην θεωρία της σύγκρουσης η οποία αναφύεται από το έργο του Καρλ Μαρξ, η κοινωνική συνοχή μετατρέπεται σε κοινωνική σύγκρουση καθώς κατά τους θεωρητικούς της σύγκρουσης με βασικό εκπρόσωπο τον Ralf Dahrendorf, η κοινωνία αποτελεί μία τάξη πραγμάτων η οποία συντηρείται από τον εξαναγκασμό που επιβάλλεται στα χαμηλά

κοινωνικά στρώματα με αποτέλεσμα η σταθερότητα του κοινωνικού συστήματος να εξασφαλίζεται μέσω της επιβολής και εξουσίας των ισχυρών ελίτ.

Από κοινωνικο-οικονομικής πλευράς, ο ίδιος ο Μαρξ προχωρά στο συμπέρασμα πως ο εγκληματίας λειτουργεί ως αντιζύγιο της κοινωνικής αστάθειας εγκαθιδρύοντας το έγκλημα ως κλάδο παραγωγής στον καπιταλισμό.

Στην μαρξιστική του προσέγγιση για το έγκλημα ο W. Chambliss ερμηνεύει την εγκληματική συμπεριφορά, ως την αντανάκλαση της εξουσίας του κράτους να επιβάλλει την βούληση της άρχουσας τάξης στους οικονομικά καταπιεσμένους, οι οποίοι υπόκεινται σε διαφορετική ποινική μεταχείριση συγκριτικά με τους οικονομικά ισχυρούς που εκτός των άλλων έχουν και τον έλεγχο διαμόρφωσης και επιβολής του νόμου.

Για τον W.A. Bonger το έγκλημα ανεξαρτήτως από ποιον διαπράττεται (είτε από κάποιον φτωχό είτε από κάποιον αστό) είναι απόρροια του καπιταλιστικού τρόπου οργάνωσης των κοινωνιών, όπου κυριαρχεί ο εγωισμός, η έλλειψη ηθικής και αλτρουισμού.

Από την άλλη ο Steven Spitzer θεωρεί πως η πράξη αμφισβήτησης και όχλησης της άρχουσας τάξης και της δομικής οργάνωσης του καπιταλισμού, ανάγεται σε προβληματική, συμπεριφορά η οποία περιλαμβάνει δύο υποτύπους: τους παθητικούς – social junks και τους ενεργητικούς –social dynamites.

Περνώντας στην Θεωρία της Κοινωνίας της Διακινδύνευσης που πρωτοδιατυπώθηκε από τον U. Beck το 1986, βλέπουμε πως οι μετα-νεωτερικές κοινωνίες είναι προσανατολισμένες προς την ιδέα του κινδύνου καθώς επίσης οι τρόποι διαχείρισης αυτών των κινδύνων εισχωρούν στο μεγαλύτερο φάσμα των πολιτικών, κοινωνικών και προσωπικών δραστηριοτήτων. Η μετανεωτερική κοινωνία της διακινδύνευσης δεν διέπεται από ταξικούς κινδύνους και ταξικές συγκρούσεις, αλλά από εκσυγχρονισμένους κινδύνους ή ρίσκα που ρέπουν προς την παγκοσμιοποίηση. Για τον Beck η ίδια η παγκοσμιοποιημένη κοινωνία δημιουργεί τους κινδύνους που την απειλούν, οι οποίοι κίνδυνοι (επικείμενοι κατά πλειοψηφία) είναι συνήθως απροσδιορίστου προελεύσεως και οδηγούν τους μεταμοντέρνους κοινωνούς σε εκφάνσεις μαζικής υστερίας ή υπερβολικής επανάπαυσης. Ένας από τους κύριους λόγους που επέλεξα αυτό το θέμα για ερευνητική εργασία είναι το γεγονός ότι η συμβατική εγκληματολογία έχει στραμμένη την προσοχή της στο μικρο-έγκλημα, αδιαφορεί για τα εγκλήματα του κράτους και καταλήγει να αναπαράγει το έγκλημα μέσω ενός ποινικού νόμου, ο οποίος δείχνει να μην έχει διάθεση να αντιμετωπίσει πραγματικά το έγκλημα, αλλά να το γεννά διαρκώς, με τη φυλακή ως θεματοφύλακα της εξουσίας των προνομιούχων.

Η ατομοκεντρική προσέγγιση του εγκλήματος η οποία διαιωνίζεται επίσης από τα ΜΜΕ και τον κινηματογράφο αποπροσανατολίζει το κοινωνικό σύνολο από ουσιώδη μαζικά προβλήματα και επιπλέον γεννά έναν κατασκευασμένο φόβο απομόνωσης και περιθωριοποίησης. Ο όρος επικινδυνότητα συνοδεύει μια πολυδιάστατη νοσηματοδότηση καθώς και η διαπίστευση του Michel Foucault όσον αφορά την εγγενή σχέση λόγου και εξουσίας, μας ωθούν να καταλάβουμε πως η οργάνωση της εξουσίας παίρνει τη μορφή διοικητικής εξουσίας με στόχο τον έλεγχο και τη συμμόρφωση των ανθρώπινων υποκειμένων.

Η συνταγματική αναγνώριση του πολιτικού εγκληματία και η στάση προνομιακής μεταχείρισης του εγκαινιάστηκε από το γαλλικό σύνταγμα στα μέσα περίπου του 19^{ου} αιώνα. Από τον Β' ΠΠ και έπειτα ο πολιτικός εγκληματίας υπόκειται σε διαφορετική και ευνοϊκότερη ποινική μεταχείριση βασικά στοιχεία της οποίας βρήκαν μετέπειτα εφαρμογή στον κοινό εγκληματία. Η πρόδηλα ευνοϊκή αντιμετώπιση της έννομης τάξης στον ευγενή εγκληματία συμβάλλει στην αδιαφάνεια των εγκλημάτων των ισχυρών με

επακόλουθο το να αποκτούν τη δυνατότητα να ασκούν εξουσία στη διαμόρφωση και εφαρμογή νόμων που προβλέπονται για τον έλεγχο των δραστηριοτήτων τους. Το πόσο μεγάλη εξουσία κατέχουν θα κρίνει και το πόσο περιθώριο τους δίνεται για να εγκληματίσουν χωρίς ενδοιασμούς.

Δεν θα πρέπει απλώς στο να αρκεστούμε στην βελτίωση της διεφθαρμένης κοινωνίας μας, αλλά στην άμεση ανατροπή της προς αναζήτηση της δυσεπίλυτης κοινωνικής δικαιοσύνης. Αυτός είναι και ο ρόλος του κριτικού εγκληματολόγου, του ενταγμένου στο πλευρό των αδικημένων του κόσμου.

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....

Αλοσκόφης Ο., *Η Κοινωνική Έρευνα της Εγκληματικότητας των Ισχυρών*, από το βιβλίο *Εγκλήματα των Ισχυρών. Διαφθορά, Οικονομικό και Οργανωμένο Έγκλημα*, Συλλογικό έργο – Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαραλάμπους Χ., εκδ. ΕΑΠ, 2019

Βασιλαντωνοπούλου Β., *Λευκά Κολάρα & Οικονομικό Έγκλημα*, Κοινωνική Βλάβη & Αντεγκληματική Πολιτική, εκδ. Π.Ν Σακκούλας/Δίκαιο και Οικονομία, 2014

Βασιλαντωνοπούλου Β., *Η επικινδυνότητα των ισχυρών και η ισχύς των επικινδύνων: Παραλλαγές μιας μη συμβατικής πραγματικότητας*», στο Β. Αρτινοπούλου, Σ. Βιδάλη, Στ. Γεωργούλας, Ολ. Θεμελή, Ν. Κουλούρης, Γ. Παπανικολάου (επιμ.), *Εξουσίες επιστημονική ουδετερότητα και εγκληματολογικός λόγος*. Ε.Ε.Μ.Ε.Κ.Ε., Αθήνα 2018

Βιδάλη Σ., *Εισαγωγή στην Εγκληματολογία*, Εγκληματολογική θεωρία και Ιστορική Συγκυρία. Βασικές Έννοιες και θεμελιώδη Προβλήματα, Εξέλιξη -Κριτική, εκδ.Νομική Βιβλιοθήκη, 2013

Βιδάλη Σ.,*Εγκλήματα των Ισχυρών. Διαφθορά, Οικονομικό και Οργανωμένο Έγκλημα*, Συλλογικό έργο – Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαραλάμπους Χ.,εκδ. ΕΑΠ, 2019

Λάζος Γ., *Κριτική Εγκληματολογία*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2007

Λαμπροπούλου Έ., *Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας*, Η περίπτωση της βίας και της εγκληματικότητας, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999

Λαμπροπούλου Έ., *Εσωτερική ασφάλεια και κοινωνία ελέγχου*, Εκδ.Κριτική, 2001

Λοβέρδος Α., *Παρεκκλίσεις πολιτικής συμπεριφοράς και σύνταγμα*, πολιτικό έγκλημα, τρομοκρατία, πολιτικό άσυλο, έκδοση, εκδ. Εξάντας, Αθήνα, 1988

Παπαθεοδώρου Θ., *Κυβερνητική της ασφάλειας και σύγχρονες πολιτικές πρόληψης του εγκλήματος στην Ελλάδα*, στο Τιμητικός Τόμος για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη, Τ. II, 2007

Παπαχαραλάμπους Χ., *Η εγκληματικότητα των Ισχυρών και ο Λόγος του Ποινικού Δικαίου*, Συλλογικό έργο -Βιδάλη Σ., Κουλούρης Ν., Παπαχαραλάμπους Χ. : Εγκλήματα των Ισχυρών. Διαφθορά, Οικονομικό και Οργανωμένο Έγκλημα, εκδ. ΕΑΠ, 2019

Παρασκευόπουλος Ν., *Σκέψεις για την έννοια του πολιτικού εγκλήματος στην εποχή μας*, Τ. 51, Νο.Β, 2003

Σίγκανου Ι., *Έγκλημα και «επικινδυνολογία» στην κοινωνία της «διακινδύνευσης», των κοινωνικών ανισοτήτων και της διαφοράς*, Τιμητικός Τόμος για την Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Δικαιώματα του Ανθρώπου - Έγκλημα - Αντεγκληματική Πολιτική, Τ. Β' 2003

Τσαλίκου Φ., *Μυθολογίες βίας και καταστολής*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1996

Φαρσεδάκης Ι., *Η Εγκληματολογική Σκέψη από την Αρχαιότητα ως τις Μέρες μας*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, 1990.

Φουκώ, Μ. *Πειθαρχική εξουσία και υποτέλεια*, 1991

Φουκώ, Μ. *Επιτήρηση και τιμωρία*. Η γέννηση της φυλακής, εκδ.Πλέθρον, 2011

Χαΐδου Α., *Θετικιστική Εγκληματολογία, Αιτιολογικές Προσεγγίσεις του Εγκληματικού Φαινομένου*, Νομική Βιβλιοθήκη, 1996

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....

Beck U., *Risk Society, towards a new modernity*, Sage Publications ,1992

Beck U., *Living in the World Risk Society*, *Economy and Society*,35(3),2006

Chambliss, W.J & Seidman R., *Law, Order and Power*, (Reading Massachusetts: Addison - Wesley Publishing Company), Pp. 533, 1971,

Chambliss, W.J., *"The Political Economy of Crime"*. Vol. 2 (2), 1975

Cohen A K, *Delinquent Boys*, *The Culture of the Gang*, Free Press, 1955

De Maillard J., *L' avenir du crime*, (Το Μέλλον του Εγκλήματος) ,Flammarion, Octobre - 1997

Garland D.,*The Culture of High Crime Societies*, Some Preconditions of Recent "Law and Order" Policies, Vol.40,No.3, 2000

Harvey D., *The Condition of Postmodernity: An Enquiry into the Origins of Cultural Change* postmodernity , Blackwell Publishers, 1989

Hobbs D., *Constructing Organized Crime in The UK* ,(Oxford: Oxford University Press), 2013

Hope, T., Sparks, R. *Risk, Insecurity and the Politics of Law and Order* στο T. Hope, R. Sparks (Επιμ.), *Crime, Risk and Security*, 2000

Jarvis D., *Risk Globalization and the State: A Critical Appraisal of Ulrich Beck and the World Risk Society Thesis*, Vol.21, No.1, 2007

Lea J.,*Crime and Modernity: Continuities in Left Realist Criminology*, 2002

Marx K., *Theories of Surplus Value*, London, 1951,
<https://www.bard.edu/library/arendt/pdfs/Marx-Surplus.pdf>

Pratt, J. *Governing the Dangerous: Dangerousness, Law and Social Change*, Federation Press, 1997

Reiman J.,*The Rich Gets Richer and the Poor get Prison: Ideology, Class and Criminal Justice:Eleventh Edition*, 2007

Ritzer G, *Σύγχρονη Κοινωνιολογική Θεωρία* , Επιστημονική επιμέλεια: Ιωάννα Καυτανζόγλου, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα,2012

Roché R., *Société complexe, modernité et insécurité*, Revue Internationale de Criminologie et de Police Technique et Scientifique LI, 1998

Van Campenhoudt L., *Culture, Health & Sexuality*, Vol.1, No.2, 1999

Wolf Preben, *Crime and Social Class in Denmark* , Vol.3,No.1, July, 1962

